

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

Így látott minket Ferenc pápa – és így láttuk Ferenc pápát mi

A remény útjának, valamint Európa gyökereihez való visszatérésnek nevezte budapesti és szlovákiai látogatását Ferenc pápa, aki első általános audienciáján beszélt itteni benyomásairól. Mi pedig magyar zsidó vezetők kérdeztünk arról, hogy az ő szemüklél milyen volt a történelminek tekinthető találkozó, és megtudtuk azt is, miért nem voltak ott a pápa látogatásán az EMIH és a MAOIH képviselői.

A hívőkkel teli vatikáni audiencia-

sága a zsidó közösség felé olyan új hang az Egyházban, ami alapot ad az optimizmusra. Megtudtuk az elnöktől azt is, hogy a Szépművészetben Ferenc pápa vajon miért ülve olvasta fel a magyar egyházi személyekhez szóló üdvözlését:

– Nézzék ezt el nekem, hisz öregember vagyok, ezt mondta Ferenc pápa, de ő igazából olyan volt, mint egy fiatalember, aki a világ gondjaira érzékenyen reagál. Zsidó és nem zsidó töltekezhetett belőle.

hogy még Shabbos előtt megkapjuk. Sajnos a meghívó nem érkezett meg, így Paskesz rabbi úr vasárnap reggel nem tudott a helyszínre menni.

Természetesen megkerestük a szervezőket és a katolikus püspöki kart azzal a kérdésünkkel, hogy ortodox hitestvéreinknek miért nem küldtek meghívót, de válasz nekünk sem érkezett. Még szerencse, hogy Ferenc pápa beszédesebb volt: az alábbiakban közöljük azt az MTI-tudósítást, amelyből fentebb már idéztünk.

Ferenc pápa „élettel teli gyökerekre” talált

Ferenc pápa kijelentette: útjával Európa szívében tett imazarándoklatot, amely számára az európai gyökerekhez való visszatérést jelentette. Kifejtette, hogy látogatása helyszínein „élettel teli gyökerekre” talált, miközben máshol az európai gyökereket „muzeális leletként őrzik, ideologizálva és eszközként használva tekintély vagy hatalom vezérelte érdekből”.

Az egyházfő kifejtette, látogatása során gyakran gondolt arra, miként áldották meg az alapító atyák az Európai Uniót, amelyet – tette hozzá – biztosan nem „az ideológiai gyarmatosítás divatos ügynökségeként” képzeltek el. Hangsúlyozta, hogy az európai kontinensen Isten jelenlétét a mindennapokban a fogyasztás „hígítja fel”, és a régi és új ideológiákból álló egyforma gondolkodás köde fedi be. Emlekezett azokra, akik a legnehezebb időkben a hit és a keresztény élet gyökereit képviselték, közöttük *Mindszenty József* bíboros és az eperjesi görögkatolikus püspök *Gojdićs Péter Pál* nevét említve.

Ferenc pápa kiemelte a pozsonyi roma közösséggel tartott találkozót, hangoztatva, hogy a roma testvéreket be kell fogadni. Hozzátette, hogy miközben Nyugat-Európát a demográfiai tél uralja, a látogatása során érintett országokban „virágzást látott, fiatal párokkal és gyerekekkel”. (MTI)

Kácsor Zsolt/Mazsihisz

Kecskemét díszpolgárának választották Feldmájér Pétert

A Város Napja alkalmából a Kecskeméti Katona József Nemzeti Színházban rendezett gálán adták át a hagyományoknak megfelelően a legrangosabb városi elismeréseket. A Kecskemét Város Tiszteletbeli Polgára kitüntetett címet idén Feldmájér Péter, a Mazsihisz korábbi elnöke, a Mazsihisz Közép-magyarországi Területi Csoportjának elnöke vehette át.

A díjátadón Szemeréyné Pataki Klaudiva polgármester hangsúlyozta: A gála az elmúlt években a helyi lokálpatriotizmus és az összetartozás ünnepévé vált. Hálát adok a sorsnak, ha arra gondolok, hány nemes célt értünk együtt, hány győztes csatát vívtunk meg együtt szeretett városunkért.

Közös felelősségünk Kecskemétet mint egy nagy közösséget összekovácsolni, egyben tartani, eldigni a példaképeket, gondoskodni arról, hogy amit az összetartozással elismertünk, utódainknak is megmaradjon – mondta beszédében a polgármester.

Kiemelte továbbá, hogy számára azért is különleges a Város Napja, mert ez az alkalom, amikor meghajolunk az emberi értékek előtt, amikor valójában Kecskemét lelkét ünnepejük, azokat a kiemelkedő egyéniségeket, akiknek életútja, munkássága alkotta, alakítja városunkat.

Van mire és van kire büszkének lennünk, ennek a városnak lelke van. De ahhoz, hogy ez így is maradjon, még több alázattal kell szolgálni és rajongással szeretni szűkebb pátriánkat, és akkor lesz mit ünnepelnünk évtizedek múlva is nekünk és utódainknak – zárta szavait Szemeréyné Pataki Klaudiva.

Gratulálunk a rangos elismeréshez!

Rangos zsidó közösségi elismerés a 70 éves Winkler Miksának

A Magyarországi Zsidókért Díjban részesítette a hetvenedik születésnapját ünneplő Winkler Miksát a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége. Az elismerést az ünnepelt dr. Kunos Pétertől, a Mazsihisz-BZSH ügyvezetőjétől és Heisler Andrástól, a Mazsihisz elnökétől vette át egy bensőséges ünnepség keretében a budapesti Rumbach utcai zsinagógában.

„A vidéki zsidó temetők felújítása érdekében végzett értékes munkájáért, a sídfoki vallásgyakorlás feltételeinek megteremtéséért és a zsinagóga működtetéséért, a fiataloknak a hagyományok ápolásába való bevonásáért és szívbeli elkötelezettségéért, amit a zsidóság ügyei iránt évtizedek óta tanúsít és megszállottan folytat.”

Ez áll abban az elismerő oklevélben, amelyet a Magyarországi Zsidókért Díj kíséretében az egyik reggeli istentisztelet után vehetett át Winkler Miksa, a magyar zsidó közélet sokak által ismert és szeretett alakja.

Mivel az ünnepelt most töltötte be életének 70. évét, születésnapja alkalmából is köszöntötték. Winkler Miksát és két testvérét a szertartáson *Deutsch Péter* rabbi áldásban részesítette.

Winkler Miksa

Fotó: Szentgyörgyi Ákos/BZSH

Félig lebontott műemlékekből luxushotel a zsinagóga mellé

A budapesti Síp utca és Dohány utca között, azaz a Mazsihisz székháza és a Dohány utcai zsinagóga komplexum közvetlen közelében rövidesen egy négy pinceszintet rejtő, 291 szobás luxusszálloda és egy wellnessközpont épül – értesült a 24.hu. A portál azt írja: a beruházás idén júniusban kapta meg a jogerős építési engedélyt.

A jelenleg rendelkezésre álló látványtervek, az alaprajz, illetve a kormányhivatal által kiadott dokumen-

rektnek látszó felújítást kapnak. A környéken élők számára ez azonban nem jelent túl sok pozitívumot, hiszen cserébe meg kell majd küzdeniük a megnövekedett autó- és gyalogosforgalommal, illetve a zsinagóga udvara felől jövőre talán már jól látszó kortárs épületek látványával is – olvasható a 24.hu portálon megjelent, a szóban forgó területen lévő ingatlanok történetét is bemutató cikkben.

A tervek némi átrajzolás, illetve

A Síp utcában itt lesz a luxusszálló garázsának főbejárata

tum szerint a munkálatok során igyekeznek majd a legtöbbet kihozni a rendelkezésre álló lehetőségekből, így a mostanra életveszélyessé vált épületek rövidesen első látásra kor-

funkcióváltás után 2021. június 7-én jogerős építési engedélyt kaptak, így jelenleg úgy tűnik, hogy a területen rövidesen egy négy föld alatti szinttel rendelkező, 291 szobás luxushotelt épül, a falak közti könnyű mozgást pedig tizenkét személy-, illetve teherlift segíti majd.

A munkálatok során a terület Dohány utca felé mutatott képe változatlan marad – a kormányhivatal vonatkozó határozatában foglaltak szerint a Tordai és Társai Kft. ugyanis teljesen helyreállítja a kritikus állapotban lévő, mostanra több helyen már leszakadt födémmel rendelkező épületet: a Kádár-korban született tetőszerkezetet újra cserélik, megmentik a megmaradt vaskorlátokat, az utcai és udvari homlokzatokat, illetve a földszinti üzletportálok pedig az eredetivel megegyező fageres nyílászárókat kapnak.

Az írás szerint a leendő hotelbe érkezők nem a forgalmat többé-kevésbé kezelni tudó Dohány utcán, hanem a most járdán parkoló autókkal teli, szűk Síp utcán érhetik majd el a mélygarázst, ami tovább nehezítheti a lakók mindennapjait. Minderre az érkező buszok is rátesznek majd egy lapáttal, hiszen a projekt miatt nemcsak a zsinagóga előtti buszparkolót tervezik meghosszabbítani, de a Síp utcában is két új megállóhelyt alakítanak ki.

Mint írják, a négy- vagy ötcsillagos hotel építési munkálatai 2023 második felére érnek majd véget, egyelőre azonban még nem kezdődtek meg.

teremben mondott beszédében Ferenc pápa kijelentette: az Evangélium képviselte reményt látta viszont Budapesten, ahol az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus (NEK) zárómiséjét mutatta be, majd Szlovákiában tett látogatást. Megjegyezte, hogy a katolikus, továbbá más keresztény egyházak és a zsidó közösség képviselőivel tartott közös találkozók a remény erejét bizonyították – írta tudósításában az MTI.

A magyarországi zsidó szervezetek számára is bizonyára hosszú ideig emlékezetes marad a találkozó, hiszen Ferenc pápa a rövid, alig fél napig tartó budapesti látogatása során a Szépművészeti Múzeum márványtermében fogadta a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának és a magyar zsidó közösségeknek a képviselőit.

A magyar neológ felekezetet Heisler András, a Mazsihisz elnöke és Radnóti Zoltán főrabbi képviselte. A Mazsihisz nevében az elnökön kívül eredetileg Frölich Róbert országos főrabbi lett volna ott, de ő a rendezvény előtti napokban sajnos kórházba került. Ez volt az oka annak, hogy a teljes neológ zsidóság üzenetét, amelyet Frölich Róbert írt, Radnóti főrabbi adta át Ferenc pápának. A magyar zsidó reformközösségek részéről a Szim Salomtól Guba Gergely, míg a Bét Orimtől Kálmán Gábor találkozhatott a katolikus egyházfővel.

S hogy milyen érzés volt a pápával, azaz a világ egyik legbefolyásosabb emberével személyesen találkozni? Nos, Heisler Andrásnak már nem ez volt az első találkozása vele. Honlapunk érdeklődésére a Mazsihisz elnöke azt mondta:

– Harmadszor volt lehetőségem Ferenc pápával személyesen találkozni. Minden alkalommal édesanyám szavai jutnak eszembe: „Becsüld meg magad, fiam, te vagy az első a családban, aki pápával kezelt fog.”

Mint Heisler András fogalmazott, Ferenc pápa különleges egyéniség, és beszédeinek természetessége, nyitott-

Kálmán Gábor, aki a Bét Orim képviselőletében volt jelen, így elevenítette föl a múzeum márványcarnokában történeteket:

– Maga a találkozás ténye is egy toleranciára és elfogadásra irányuló szándék erősítését szolgálta, és az érződött a hangulaton – mondta. – Mivel a pápa 84 éves, s nemrégiben egy komoly hasi műtéten esett át, a lépései ugyan nem ruganyosak, de a szeme csibészesen fiatal. Rendkívül intenzív a figyelme, gondosan követte a két egyházi felszólaló mondanivalóját, és azokra spontán visszatért. A saját beszéde után kötetlenül szölt egy-két mondatot mindenkihez, aki odafáradt hozzá, és nagyon barátságos volt. Betöltötte a teret a személyisége.

Azzal kapcsolatban, hogy ő maga miről beszélt vele, Kálmán Gábor elmondta: Röviden vázoltam a reform zsidó egyházak küzdelmét, és buzdítottam, hogy „keep up your good work, the World needs it”. Erre megszorította a kezemet és megköszönte...

Mivel a Szépművészeti Múzeumban nem voltak jelen az Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (EMIH) és a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség (MAOIH) képviselői, megkérdeztük őket távolmaradásuk okairól. Nos, az okok röviden: az EMIH egy megbetegedés miatt maradt távol, a MAOIH pedig amiatt, mert a szervezőktől nem érkezett meg időben az írásos meghívó.

Az EMIH részéről kérdésünkre Kiss Orsolya, a szervezet kommunikációs vezetője válaszolt. Mint írta: „Köves Slomó vezető rabbi szeptember 11-én (szombat) éjjel belázasodott. Tekintettel a koronavírus negyedik hullámának valós veszélyére, felelőls állampolgárként és hitéleti vezetőként mindaddig nem ment közösségbe, amíg meg nem kapta negatív koronavírustesztjét. Ezért nem tudott részt venni a pápa zsidó szervezetekkel való találkozásán, és mivel a meghívás névre szólt, ilyen rövid idő alatt a helyettesítés sem volt megoldható.”

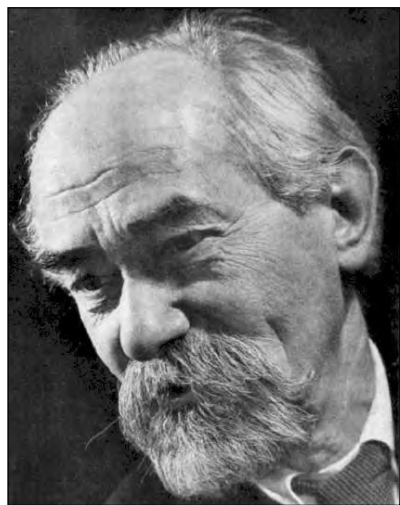
Megkeresésünkre a MAOIH vezetője, Deutsch Róbert írásban azt válaszolta: „Hitközségünket Zeév Paskesz rabbi úr képviselte volna. Mivel péntek délig nem érkezett meghívó, ezt jeleztük a szervezőknek, akik elnézésérsek közepette ígérték,

Tudta, hogy a modern magyar szobrászat egyik legnagyobb alakját sárga csillagos házba költöztették?

Beck Ö. Fülöp neve minden magyar kultúraszerező ember számára ismerősen cseng. A modern magyar szobrászat és ötvösművészet megteremtője egy tízgyermekes zsidó családba született, és onnan küzdötte fel magát a legnagyobb magyar alkotók közé, majd egy igazságtalan és embertelen rendszer áldozata lett.

Beck Ö. Fülöp talán legismertebb műve Aphrodité szobrán kívül a Nyugat folyóirat emblémája, a Mikses-érem is, amelynek mintája egy magas plasztikájú, egyedi öntvény volt, amelyet a művész 1907-ben készített. A nagy példányszámban előállított változatot az Éremkedvelők Egyesülete rendelte meg – olvashatjuk a Magyar Nemzeti Galéria honlapján. Beck Ö. Fülöp azonban számtalan köztéri szobrot és síremléket is alkotott, többek között Babits Mihályt, Móricz Zsigmondot és Kodály Zoltánt is megformázta. Nevéhez

Fotó: köztérkép/mapublic

hez fűződik az első önálló érme kiállítás is.

A budapesti Iparművészeti Főiskola ötvös szakán végzett alkotó később Franciaországban is képezte

magát. A párizsi világkiállításon ezüstérmét nyert, majd Milánóban nagydíjjal jutalmazták művészetét. Számos európai tanulmányutat tett. A Nyugat folyóirat prominens alkotóinak legtöbbjével jó barátságot ápolt. Bálint Aladár 1922-ben a lap hasábjain a következőképpen ragadta meg Beck Ö. Fülöp alkotásainak szellemiségét: „Az élet hullámverése járja át szobrait, és a nagy plasztikai nyugalom, a szilárdság, a mozdulatok, az elhelyezkedés egyensúlya sehol sem merül sablonná, sematikus álklasszicizmussá.”

A magyar kultúra felfoghatatlan méretű vesztesége, hogy a modern magyar szobrászat egyik legnagyobb mesterét 1944-ben, az ország német megszállása után sárga csillagos házba költöztették. Nem sokkal ezt követően feleségével bujkálni kényszerült, majd menekülés közben nyomtalanul eltűnt.

Dorothy Gale/Zsúrpubi

Emléktáblát avattak Kistarcsán

Az 1944-ben internálótáboroként szolgáló épületek megmaradt falán emléktáblát avatott a helyi önkormányzat és a Mazsihisz. Az Izraelben élő Azriel Dansky leplezte le, aki gyermekként volt ott fogoly. Alább Heisler András Mazsihisz-elnök beszédét közöljük.

Különleges helyen állunk. Az épületekben korábban a Vasútfel-szerelési Gyár szolgálati lakásai voltak. 1934-ben a helyszínt átvette a Magyar Királyi Államrendőrség Tolonc Osztálya, és prostituáltakat, tolvajokat, politikai foglyokat (pl. Rajk Lászlót is) itt rabosítottak. 1944-től internálótáboroként működött, a háborút követően gyanúsaknak vélt elemeket, értelmiségieket, nemesi családok tagjait gyűjtötték ide, 1950-től pedig az ÁVH kapta meg a tábort, és a legdurvább fizikai és lelki megpróbáltatások talán ekkor érték a rabokat. Az 1956-os forradalom leverését követően újra megtelt a hely, de az atrocitások már olyan nemzetközi tiltakozást váltottak ki, hogy 1957-ben kiürítették.

Tudom, a tébolyult rendszerek áldozatai sokszor hasonlóan, sokszor másként szenvedtek és másként haltak, de az elvesztett szülők, nagyszülők hiánya, a pótolhatatlanság fájdalom, az átélte családi traumák és az utódok szomorúsága mindnyájunk osztályrésze lett. Fontos a kistarcsai tábor sötét történelmének mindegyik fejezetére méltó módon emlékezni, és ezért fejezem ki a magam és a Mazsihisz nevében nagyra-becsülésünket a város polgármesterének és önkormányzatának, hogy ma itt lehetünk, és együtt emlékezhetünk zsidó honfitársainkra. Egymás fájdalmainak elismerése ugyanis nem annak relativizálását jelenti.

A német megszállás után vált internálótáborrá Kistarcsa. 1944. április 28-án Kistarcsáról még a zsidók tömeges deportálása előtt indult vonat Auschwitz-Birkenau felé. Kevesen tudják, de valójában ez volt az első deportáló szerelvény Magyarországról Auschwitzba.

1944. július 19-én pedig drámai körülmények között Kistarcsáról indult az utolsó deportálás is. E két vonat között a magyar hatóságok aktív közreműködésével 430 ezer embert küldtek Auschwitzba.

A tábor parancsnoka Vasdényei István rendőrfelügyelő volt. 1969-ben megkapta a Jad Vaseum Világ Igaza kitüntetését. Vasdényei együttműködött a Magyar Izraeliták Pártfogó Irodájával, előbb háttérbe szorította, majd eltávolította a német SS őrését. Vasdényei a tábor foglyaira a magyar jogszabályokat alkalmazta,

így a zsidó foglyok a tábort voltaképpen a nyugalom és biztonság szigetének tekinthették.

Horthy Miklós kormányzó július 8-án ideiglenesen leállította a deportálásokat, és amikor a németek újabb 1000 fős transzportot terveztek útnak indítani Kistarcsáról, utasította Jaross Andor belügyminisztert, akadályozza meg. A vonatot Hatvannál érték utol, innét irányították vissza Kistarcsára. Elgondolkodtató, hogy Horthynak ezek szerint még ekkor is volt mozgástere az ország irányításában, ami igazolja politikai felelősségét a vidéki zsidóság kiirtásában.

Adolf Eichmann e kudarc után július 19-én magához hívatta a Zsidó Tanács tagjait. Órákig várakoztatta őket, és ez idő alatt a Gestapo Baky László belügyi államtitkár hivatalának segítségével összeszedett 1200 foglyot, majd azonnal deportálták őket – utolsóként – Auschwitzba.

Hölgyeim és Uraim! Ma emléket állítunk a holokauszt során a kistar-

Azriel Dansky leplezi az emléktáblát

csai internálótáborban szenvedett zsidó honfitársainknak, Magyarország első és utolsó Auschwitzba indított szerelvényei áldozatainak és az Igaz Emberként viselkedő Vasdényei István rendőrfelügyelőnek. Ez a tábla őrizzék emléküket, emléküket legyen áldott.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Beszédhiba

Beszédhibás vagyok. Nem súlyos, néha meg is feledkeztem róla. Soha nem jön elő, amikor angolul beszélek, máskor pedig váratlanul sújt le rám, néha éppen az O betűnél, amikor a nevetem kellene kimondanom. Nincs is annál kellemetlenebb, mint amikor megkérdezik, hogy hívják, én pedig hallgatom vagy krákogok, mintha nem jutna eszembe. Szóval rossz érzés.

Mózes is beszédhibás volt. Ha lehet hinni a legendának. Márpedig hiszünk. Nem azért hiszünk a legendának, mert igazak, hanem azért, mert jó dolog elhinni.

Később sok minden mást is megtudtam Mózesről, de bennem ez ragadt meg. Ma már tudom, hogy vannak fontosabb dolgok is, de akkor azért ragadt meg bennem, mert én is beszédhibás vagyok. Jó dolog tudni, hogy Mózes beszédhibás volt? Jó dolog. Segít az, ha tudjuk, hogy másnak is vannak fogyatékságai? Segít. Nem sokat, de segít. Sokan ügyesen kijönnek belőle. Valahogy. De miért, mindig ez a kérdés.

Miért én vagyok beszédhibás? Gyerekkoromban persze elfogadtam. Ilyen vagyok. Anya azt mondta, mindent megtettek. Ne törődj vele, ezt is mondta újra meg újra. Volt gyógytorna és uszoda, metronóm, a gyerek agya előrébb jár, mint ahogy beszél, mondta egy pszichiáter. Van ilyen. Még jól is hangzott. Legalább az agyammal minden rendben van. Csecsemőkori reflex, mondta egy másik, kinövi, a gyerekek általában kinövik, mondta egy harmadik, és akkor anya már figyelt is, szinte sürgetett, hogy nőjem már ki azt, amit a gyerekek általában kinönek, de én nem nőtem ki. Lelki probléma, mondta egy gégész, miután egy hosszú tükörrrel vizsgálódott a torkomban. Biztosan érte a gyereket valamilyen trauma, ezt egy belgyógyász mondta egy klinikán, ahová azért mentünk, mert apa egyik régi barátja ott volt igazgató, ugyan már, milyen traumád lehetett, hát

nem mindent megadtunk neked? Ezt kérdezte anya mérgesen, és válaszolt is rá magának, mindent megadtunk.

Következett a logopédus. Az utolsó kísérlet. Tízéves voltam. Második emelet, gyalog, a lift nem működött. Apa is jött velünk. A logopédus fiatal, kedves orvos volt, várt, leültetett magával szemben, egészen közel, majdnem összeért a térdünk. Nagyon figyelj, mondta. A szemembe nézett. Semmi másra ne figyelj, mondta, csak rám. Azután felolvastatta velem Arany János *Családi kör* című versét. Szerettem ezt a verset, *Este van, este van*, hibátlanul elmondtam, egyszer sem akadtam meg. A logopédus elvette tőlem a könyvet, barátságosan átölelte a vállamat, aztán kikísért a rendelőből a folyosóra.

– A gyerekeknek semmi baja sincs – mondta anyámnak.

A jelek. A jelekre kell figyelni. Ott vannak, csak éppen nem tudjuk, hogy hogyan kell rájuk figyelni. Sok mindent tanultunk iskolában, egyetemen, meg állítólag sok mindent tanultunk magától az élettől is, de ezt, hogy a jeleket hogyan is értsük, senki sem magyarázta el nekünk. Egyszer csak előtűnnek, mint hosszú, reménytelennek látszó gyaloglás után az erdőben egy piros jelzőcsík egy fa törzsén, az az igazi megkönnyebbülés. Hogy akkor mégis jó úton vagyok.

Klári, a részletek nagy megfigyelője.

– Ez meg hogy lehet? – kérdezte. Akkor még csak udvaroltam neki. Egy kis lakásban laktam a Böszörményi úton, a konyhában vasaltam.

– Mire gondolsz? – Csodálkozva néztem rá, mint olyan sokszor. Ehhez nagyon értek, a csodálkozva nézéshez. Akkor szoktam elővenni, amikor nem értek valamit, de nem merem bevallani.

– Balkézzezzel vasalsz.

– Ügyes a balkezem – ez jó válasz volt. És tényleg ügyes volt.

Nem zavarta a beszédhiba, ilyen vagy, mondta már akkor, amikor megismerkedtünk. Még el is mókáztuk, mint ahogyan Klárral sok mindent. Á,

Felhívás tudományos dolgozatok írására egyetemi hallgatóknak

Ember Mária életművének újragondolására

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (OR-ZSE) és a Wallenberg Egyesület pályázatot hirdet egyetemi hallgatók számára. A pályázat célja olyan egyetemi hallgatók tudományos munkájának elismerése és további kutatásainak bátorítása, akik Ember Mária életművét szeretnék tanulmányozni.

Az alábbi kiírással Ember Mária (1931–2001) író, újságíró, műkritikus, műfordító, történész, kutató méltatlanul háttérbe szorult és kevésbé ismert, ám rendkívül gazdag és színes munkásságára szeretnénk felhívni az egyetemi hallgatókat és a magyar közélet figyelmét.

A pályázaton alapképzésben, mesterképzésben, egységes osztatlan képzésben és doktori képzésben, levelező és nappali tagozaton tanuló hallgatók egyaránt részt vehetnek.

Pályázati témák

A pályázat mottója az alábbi idézet Ember Mária 2000-ben fogunk még élni? című könyvéből:

„Sok, jelentéktelen apróságot is feljegyzek? De hát ez az egésznek az értelme. Az ember, utólag, megpróbálja birtokba venni az életét.” (155. oldal)

Javasolt megközelítések:

A holokauszt irodalmi ábrázolása Ember Mária Wallenberg-kutatásai

A Wallenberg koncepciók perfeldolgozása

A magyar vidék megjelenítése a holokauszt után

Holokauszt mint a magyar történelem része

Útikönyvek Ember Mária műfordításai Ember Mária publicisztikája

Formai, bibliográfiai, hivatkozási követelmények

A dolgozatok terjedelme: minimum 4 ezer, maximum 5 ezer szó, másféle sortáv, Times New Roman 12-es betűtípus.

Hivatkozások és irodalomjegyzék: APA rendszer alapján. Részletes leírás: <http://edu.uszeged.hu/mped/doc/mpstii.html> (Lásd a „Hivatkozás” részt) vagy: http://mmi.elte.hu/szabadbolcseszlet/indexe1c2.html?option=com_tanelem&id_tanelem=207&tip=0

A címlapon a következő információk szerepelhetnek: a dolgozat

címe, jellege és dátuma. A címlapon és a dolgozaton vagy mellékletein nem jelenhet meg sem a pályázó, sem a felsőoktatási intézmény neve, és semmilyen egyéb, személyére utaló adat.

A pályázati anyag tartalma

• Jellegével ellátott dolgozat

• Honlapról (<https://or-zse.hu/ember-maria-palyazati-oldal-2021>) letölthető úrlap, amely a személyi adatokat és a jeligét is tartalmazza

• Honlapról letölthető adatkezelési nyilatkozat

A pályázat benyújtásának határideje és módja

• A dolgozatokat PDF-formátumban várjuk az embermaria-palyazat@or-zse.hu címre

• A kitöltött és aláírt adatlapot szkennelt vagy befotózott formában várjuk azonos címmel.

A pályázat elbírálása

A jelíges dolgozatokat a Wallenberg Egyesület és az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem által felkért szakemberek, Ember Mária életművének kutatói bírálják el. A díjazottakat meghívjuk a 2022. április 19-én, Ember Mária születésének évfordulóján Abádszalókon tervezett konferenciára, ahol előadhatják dolgozataikat. A díjátadás körülményeiről levélben értesítjük, az eredményeket és a díjazadó helyszínét és dátumát a honlapon és a sajtóban is közöljük.

Díjak

Első díj: 80 ezer forint, oklevél, valamint publikálási lehetőség a Wallenberg Egyesület kiadványaiban.

Második díj: 50 ezer forint, oklevél, valamint publikálási lehetőség a Wallenberg Egyesület kiadványaiban.

Harmadik díj: 30 ezer forint, oklevél, valamint publikálási lehetőség a Wallenberg Egyesület kiadványaiban.

Negyedik-hatodik díj: 20-20 ezer forint értékű könyvvásárlási utalvány, oklevél, valamint publikálási lehetőség a Wallenberg Egyesület kiadványaiban.

A pályázat benyújtásának határideje: 2021. december 30., csütörtök, Ember Mária halálának évfordulója.

a kis dadogós, mondta néha szeretettel, miközben átölelt. Szerettünk mókázni.

Egy rádióműsorban szerepeltem, azt hallgattuk együtt. Hosszú interjú az író életéről. Klári fel-alá járkált a nappaliban. Jobban szerettem, amikor a fotelben ül, és felteszi hosszú lábát a karfára, de ő meg szeretett fel-alá járkálni, miközben engem hallgatott.

– Hibátlanul beszéltél – mondta. – Érdekes.

Aznap Klári talált egy fényképet. Nézd meg ezt, így adta a kezembe. Nézd meg jól.

– Mit nézzek rajta? – kérdeztem. Óvodáskori kép, önfelvedten rajzolok egy kis asztalnál két kislánnyal. Anya lakásában találtunk rá, valamelyik fiókban, aznap, amikor kórházba vitték és mindenféle iratokat kerestünk. Anya akkor már nem sokat törődött a dolgokkal. Tudtuk, hogy ez a kórházba kerülés azt jelentette, hogy már nem megy haza. Felmentünk a lakásba, összeszedni ezt-azt. Ami kell a kórházba, és ami már soha nem kell.

– Csak nézd meg – ott álltunk anyám szekrénye előtt, kezemben a fényképpel. – Csak nézd meg alaposan.

– Ötéves voltál akkor – mondta.

– És akkor alaposan megnéztem.

– Menj be hozzá a kórházba – mondta Klári. – Beszélj vele.

Hát így történt. Ültem az ágya szélén, a kórházban, és megnéztem.

– Látom – ennyit felelt. Halkan beszélt, alig hallottam. – Csak jól akartunk. A legjobbat. Nem tudtuk, hogy ebből lehet egy beszédhiba. Honnan is tudtuk volna? A háború után született. Alig jöttünk ki a borzalmakból. Bal kézzel ettél, bal kézzel rajzoltál. Ügyesen, de bal kézzel. Nem jó az, ha egy gyerek más, mint a többi.

Visszaadta a fényképet, mintha már nem akarná látni.

– Nem akartuk, hogy még ezért is bántsanak. – Olyan szomorúan mondta ezt, amilyen szomorúsnak még soha nem láttam életemben.

Odze György/Szombat

80 éve történt a holokauszt egyik legnagyobb tömegmészárlása

A náci alakulatok 1941. szeptember 29–30-án mintegy 34 ezer zsidó férfit, nőt és gyereket lőttek agyon a Kijevben lévő Babij Jar-i szurdokban.

A keleti zsidóság totális kiirtására specializálódott halálbrigádok egyike, a Paul Blobel SS-Standartenführer által parancsnokolt Einsatzgruppe C 4a jelzésű egysége 1941. szeptember 28-án, közvetlenül a reguláris csapatok bevonulása után plakátokat helyezett el Kijev városában. A felhívás a helybéli zsidósághoz szólt: a német megszállók arra kötelezték őket, hogy szeptember 29-én gyülekezzenek a város szélén lévő temetőnél. Azokat, akik ezt nem teljesítik, a német hadvezetés halálbüntetéssel fenyegette, olvasható a *Kibic* írásában.

Másnap harmincezernél is többen várakoztak a megadott helyen. Rettegtek attól, hogy táborokba internálják őket, és soha nem térhetnek vissza otthonaikba. Miután a kijevi zsidók összegyűltek, a katonák parancsot adtak az indulásra. A civilek hosszú sorban hagyták el a várost, a halálraítéltek menete a Babij Jar-i szurdok irányába vonult. A német tábori rendőrség egyenruháját viselő katonák elkezdtek terelni őket: botokkal vagy puskájukkal ütötték a foglyokat, a nőket és a gyermekeket sem kímélve.

Az út végén a foglyoknak át kellett adniuk a csomagjaikat, le kellett vetközniük, és a halálmenet utolsó kilométerét meztelenül kellett megtenniük. A végső állomás a Babij Jar-i szurdok volt: egy 400 méter hosszú, 40-80 méter mély bemélyedés. A zsidókat csoportokra osztották, majd az első csoportot bevezették a szurdokba. A kiszolgáltatott emberekkel szemben MG-34-es gép-

Szovjet hadifoglyok tömegsirt takarnak be a Babij Jar-i mészárlást követően

Fotó: Wikimedia Commons

puskások álltak fel, és a kivégzést irányító tiszt parancsára hosszú sorozatot adtak le rájuk. A sortűz után néhány SS-katona megvizsgálta a testeket, és közvetlen közlőrlől újabb lövéseket adtak le a túlélőkre.

Mire az Einsatzgruppe C bevégezte feladatát, 33.771 polgári személy teteme feküdt a 400 méter hosszú bemélyedésben, és az egymásra halmozott hullák feltöltötték a szurdokot. Az öldöklés másfél napon át tartott, és a 150 fős halálbrigád óránként 1000 személyt gyilkolt meg. A mészárlást oly alaposággal hajtották végre, hogy alig néhányan éltek túl a vérfürdőt. A következő hónapokban a németek több tömegkivégzést is végrehajtottak Babij Jarnál, az ukrán nacionalista, szovjet kommunista,

cigány áldozatok összlétszáma meghaladta a 100 ezret.

„Két szó, amely mögött több mint 100.000 emberélet áll. Két szó, amely mögött milliók megnyomorított sorsa áll. Két szó, amely mögött a zsidó és az ukrán nép 80 éves közös fájdalma áll. Babij Jar. Két rövid szó, amely két rövid lövésnek hangzik, de hosszú és szörnyű emlékeket hordoz generációk számára” – fogalmazott közleményében Volodimir Zelenszkij, Ukrajna első zsidó származású elnöke, aki szintén részt vett a mészárlás helyszínén felállított, menórát formáló emlékműnél tartott megemlékezésen, ahol virágokat és koszorúkat helyeztek el katonák, gyerekek és az áldozatok hozzátartozói.

Szigorú törvényt hoztak az antiszemita ellen Ukrajnában

Mostantól antiszemitizmusnak tekinthető és büntetendő a zsidókkal kapcsolatos hamis információk és gyűlöletkeltő kijelentések terjesztése is Ukrajnában. A törvénysértésért egyaránt jár polgári, közigazgatási és büntetőjogi felelősségre vonás az ukrán parlamentben (rada) megszavazott jogszabály szerint.

A 283 szavazattal elfogadott törvény meghatározása szerint antiszemitizmusnak minősül a zsidó személyek elleni felhívás, az őket ért támadások eltitkolása, a róluk való hamis információk, gyűlöletkeltő kijelentések terjesztése. Antiszemitizmusnak minősül az olyan tények tagadása is, mint a zsidók üldözése és tömeges megsemmisítése a második világháború idején.

Büntetendő az antiszemita kijelentéseket tartalmazó anyagok készítése, terjesztése, valamint az antiszemita szimbólumok és antiszemita tartalmak és képek nyilvános használata. Ezek közé tartozik az épületek, a zsidó származású személyekhez tartozó egyéb építmények, zsidó közösségek és zsidó szervezetek, valamint vallási épületek, zsidó származású személyek temetkezési helyei, műemlékek, emléktáblák szándékos megsemmisítése vagy megszenteltetése.

A törvénysértésért polgári, közigazgatási és büntetőjogi felelősségre vonás jár, az elkövető köteles az okozott anyagi és erkölcsi károkat megtéríteni.

(Forrás: Kárpáthir.com)

Mazsihisz

Náci tömeggyilkosnak állítanak emlékjelet Kijevben

Az ukrán zsidó közösség nemetszését fejezte ki amiatt, hogy Németország ukrán külképviselete az ukrán Holokauszt Központtal és Kijev városi vezetésével közösen egy zsidók tömeges lemészárlásában részt vevő nazi kollaboráns személynek akar emlékjelet állítani.

Minderről Eduard Dolinszkij, az Ukrán Zsidó Bizottság igazgatója számolt be. Elmondása szerint szeptember 30-án az Ukrinformban rendeztek sajtótájékoztatót, amelyen bejelentették, hogy Kijevben a Bratszkij utcában emlékjelet állítanak Volodimir Bagazijnak, az OUN (Ukrán Nacionalisták Szervezete) tagjának, aki 1941 és 1942 során Kijev helyettes polgármestereként a megszálló nácikkal együttműködve részt vett a kijevi zsidók tömeges lemészárlásában.

Dolinszkij emlékeztet rá, hogy Bagazij az OUN más tagjaival közösen megszervezte Kijevben a holokauszt végrehajtását, és létrehozója volt a zsidók meggyilkolására buzdító helyi újságnak. Alpolgármesterként pedig fosztogatta a zsidók vagyonát, osztogatta a lemészárolt zsidók lakásait. Ám 1942-ben épp a nácik golyóitól kellett meghalnia.

Kárpáthir

JEVGENYIJ JEVTUSENKO

Babij Jár

Babij Járban emlékmű nincs sehol. Mély szakadék –, akár egy sírgödör. Félelmetes.

Ma oly idős vagyok, mint a zsidók: sok ezer év gyötör. Úgy érzem, szörnyű fáradtság fog el: Egyiptom ősi földjén én bolyongtam, és én pusztultam el keresztre vontan, a szögek nyomán rajtam még a jel. És úgy érzem, Dreyfus is én vagyok, a nyárspolgár elítélt, feladott, gyűrűbe fognak, tömlőcaljba vetnek,

leköpnék, megrúgdosnak, kinevetnek, s visongó, finomcsipkés dáma-had napernyővel döfködi arcomat.

Most Belosztokban kisfiú vagyok, a vér patakzik padlóra, küszöbre, döng a huligán kocsmahősök ökle, pálinka s hagyma... förtelmes szagok. Vas csizmasarkok közt kell összerogynom, rimánkodok, hiába – Ez a pogrom: „Üsd a zsidót, és mentsd meg a hazát!” Egy vad kupec anyám arcába vág. Ó, orosz népem!

Jól ismerlek én. Egyforma néked bármelyik fiad, de sokszor épp a mocskos búj mögéd, s nevedben csörtet a garázda had. Én tudom, a mi földünk csupa jóság, s az antiszemita alávalóság az „orosz népi szövetség” nevében ágál... Hogy föl nem pörzsöli a szegyen! Aztán úgy érzem,

Anna Frank vagyok, törékeny, gyöngy áprilisi ág, és szeretek, de szóvalan a vágy – így jó: két szempár egymásba ragyog. Jaj, rosszul látok!

S fojtogat a lég! Nekünk nem int lomb, nem kéklk az ég. De kincsünk is van – estelente lágyan összesimulni a sötét szobában. Jönnek?

Ne félj – a tavasz lépte hallik – Ne félj, a tavasz zsong csak, az morajlik.

Jöjj közelebb, úgy várom már az ajkad! Dörömbölnek? Jégzajlás szava jajgat! Babij Járban csak száraz fű zörög, harag és vád ül itt a fák szemébe. Némán sikolt a táj.

Kalaplevéve megállok, s érzem, lassan öszülök. Tömör s hangtalan ordítás vagyok ma. Az idefeldelt tízezrek felett. Minden agyonlőtt öreg én vagyok ma.

Én vagyok minden agyonlőtt gyerek. Felejtés, egy emlékeket se öld meg! Zúgjon „Fel, fel, ti rabjai a földnek”, mikor fekete sírgödörbe zárják a föld utolsó antiszemitáját. Bennem zsidó vér csöpp sincs, de azért engem is tajtékozva ostoroz az ádáz antiszemita. S miért? Mert orosz vagyok! Igazi orosz!

1961
(Ágai Ágnes fordítása)

Jelenet a Babij Jarról szóló filmből

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Szlovákia

Folytatódik az 1913-ban épült, bizánci és szecessziós stílusú trencsényi zsinagóga helyreállítása, amelyet Richard Scheibner bécsi és Pál Hugó budapesti építészek terveztek. A projekthez az EU, valamint Izland, Liechtenstein és Norvégia 763.000, a szlovák kormány 134.700 euróval járul hozzá. A második világháború alatt a templom súlyosan megrongálódott. A hetvenes években részben helyreállították, és kulturális célokra használták. Jelenleg archeológusok dolgoznak benne, akik két és fél méterrel a szentély alatt egy középkori városfal maradványaira bukkantak. A zsidó közösség 1993-ban kapta vissza az épületet. Maros Borsky, a pozsonyi Zsidó Kulturális Intézet igazgatója szerint „a zsinagóga helyreállítása jelenleg a szlovákiai zsidóság legnagyobb projektje. Egy modern központot akarunk létrehozni, amely bemutatja a kultúránkat, a helyi közösség múltját, és otthont ad a többség és a kisebbség párbeszédének.”

A holokauszt előtti mintegy másfél ezerrel szemben jelenleg csak néhány hittestvérünk él a városban.

Luxemburg

A Zsidó Kultúra Európai Napja alkalmából leplezték le az 1823-ban épült első luxemburgi zsinagóga emléktábláját. Az ünnepségen megjelent Lydie Polfer polgármester, Emmanuel Nashon főrabbi, több közéleti személyiség és a zsidó közösség számos tagja. Francois Moyse, a zsidó kulturális örökség megőrzése európai társaságának (AEPJ) elnöke kijelentette, hogy „az első zsidók a francia forradalom után érkeztek Luxemburgba, ahol kétszáz évig boldogan éltek”. „Jelenleg az országnak mintegy ezer zsidó lakosa van. A közösség tagjai számára a legnagyobb kihívást az antiszemitizmus jelenti. Fokozottan kell foglalkozni a diszkriminációs jelenségekkel, annak ellenére, hogy fizikai erőszak még nem történt Luxemburgban.” Több figyelmet szükséges fordítani a közösségi médiára is, ahol terjed a gyűlöletbeszéd.

Sam Tamson kulturális miniszter hangsúlyozta, hogy a városnéző utakon bemutatják a zsidó emlékhelyeket is, amelyek számát bővíteni akarják. Luxemburg része lett az UNESCO által támogatott európai zsidó örökség útvonalának, amelyhez 17 ország tartozik.

Tajvan

Néhány órával jom kippur beköszönte előtt 103 éves korában elhunyt Ephraim Einhorn, az első tajvani rabbi. Einhorn Bécsben született, de kalandos élete során számos országot megjárt. Sokoldalú tevékenységére jellemző, hogy a rabbiság mellett, tanár, diplomata és üzletember is volt. Tanulmányait egy londoni jesivában végezte, később Kanadában és az USA-ban rabbiként dolgozott. A múlt század közepén a Zsidó Világkongresszus képviselőjeként az arab országokban üldözött zsidók menekítésével foglalkozott. Ephraim Einhorn 1975-ben üzleti célból érkezett Tajpejbe. Segítette a helyi zsidókat, és 1979-től rendszeresen szervezett istentiszteleteket, amelyeket kezdetben szállodákban tartottak. Ortodox rabbi volt, de egy minden irányban nyitott, 700-800 fős közösség életét irányította negyven éven keresztül. Munkáját megkönnyítette, hogy jó kapcsolatokat ápolt a kormányzattal.

Változást hozott, hogy az elmúlt években a Chábád is küldött rabbikat Tajvanra. A vallási élet erősítését jelentti, hogy befejezés előtt áll egy kö-

A trencsényi zsinagóga

zösségi központ, amelyben zsinagóga, mikve, óvoda, könyvtár, étterem és konyha is található majd.

Spanyolország

Az idén először tartották meg nyilvánosan Palma de Mallorcán szukkotot. Az ünnepet a hitközség a helyi önkormányzattal közösen szervezte meg az egykori zsidó negyedben. Dani Rotstein, a Baleár-szigetek hitközségének titkára szerint a rendezvényt „valamit sikerült visszahozni a közösség múltjából”. A Zsidó Kultúra Európai Napjához csatlakozó programokon zsidók és nem zsidók egyaránt részt vettek.

Az előadásokon megemlékeztek az inkvizíció előtti zsidó jelenlétről. A 14–15. században erőszakosan megkeresztelt mallorcai zsidók leszármazottait chuetáknak (xuetas) nevezik. Sok chueta család titokban megőrizte a hagyományokat, és megtartották az ünnepeket. 2018-ban emléktáblát avattak Palmában 37 kriptozsidó emlékére, akiket eleve nem égettek meg. A chueták jelentősen hozzájárultak zsidó újjászülétséghez, mert csak egymás között házasodhattak. 2011-ben a Bné Brák-i vallási bíróság elismerte a mallorcai chueták zsidóságát. A közösségnek néhány hónapja állandó rabbija van, a chueta családból származó Nissan Ben-Avraham, aki Palma de Mallorcán született.

Kovács

Francois Moyse

Ephraim Einhorn rabbi 100. születésnapján

Szószék és katedra

Érintőlegesen önéletrajzi elemekkel átszőtt homília, művészeti és kortörténeti eseményeket is analizáló tanulmány és cikkgyűjtemény Schöner Alfréd új könyve.

Öt témakört foglal magában a kötet – írja a szerző.

1. Zsengék

1990 decemberében repülőgépen érkezünk Izraelbe. Félteve őrzött könyveim, életünk eseményeit rögzítő kézirataink postán utaztak az Ígéret Földje felé.

Könyveink, leírt – a kor atmoszféráját tükröző – zsinagógai beszédeim, egyéb személyes irataim szétáztak, egy részük – úgy tűnt – elveszett.

Évekig rejtőzködtek az egyik monumentális raktárban, mígnem egy részüket szerencsésen megtaláltuk.

A nehezen, alig olvasható sorokat, oldalakat szakember segítségével rekonstruáltuk. Az e kötetben napvilágot látó, 1968–1974 között elhangzott homíliák első alkalommal kerülnek most közlésre.

Ezeket történelmi-kortörténeti dokumentumoknak is tekintem.

2. 45 évvel később

2013-ban új közösségbe kerültem, az Újlipótváros nagy hagyománnyal rendelkező zsinagógájának rabbijaként vezettem és vezetem a gyülekezetet. Ez egyike a legjelentősebb budapesti zsinagógáknak.

Az elmúlt hét évben itt elhangzott előadásaim,

beszédeim, tanulmányaim gyűjteménye, válogatása ötvözi az ősi zsidó múlt tradicionális értékeit és a 21. század társadalmi kihívásaira adandó válaszokat.

Az eddig megjelent kilenc kötetemet ezen publikációk, írások előzményének, szerves részének tekintem.

3. Lectori salutem

Huszonkét évig álltam a Zsidó Egyetem, az OR-ZSE élén.

A kutatás, oktatás, publikálás hármas alapelve és a tudomány támogatása fontos célunk volt. Tudományos konferenciákat tartottunk, workshopokat rendeztünk, és inspiráltuk kor- és egyetemi társainkat, hogy segítsék elő a magyarországi zsidóság szellemi életének revitalizálását.

Az itt közölt írások gyűjteménye, a könyvbemutatókon elmondott kortörténeti analízisek elősegíthetik az elmúlt évek szellemi életének mozgásának, formálódásának bemutatását.

4. In memoriam

Tizenhat dolgozatban azoknak a kiemelkedő tudósoknak és művészeknek szellemi arculatát igyekeztem bemutatni, akik közel engedtek magukhoz.

Akik közelében éltem.

Akik kollégáim voltak.

Akiket elbűcsűztattam.

A magyar kultúra és ezen belül a magyarországi zsidó kultúra kiemelkedő, korszakformáló személyiségeinek szentem e pár oldalt.

5. Krónika

Az egyetemes és a magyar zsidó kultúra, műv-

Megtört a jég a Lipótvárosban?

Mint ismeretes, a Margit híd hídfőjénél a Chábád nemrég avatta fel a ZSILIP (Zsidó Lipótváros) vallási-kulturális centrumát. Onnan kaptuk a szukkajsi hírt, miszerint „váratlan vendégeik érkeztek: a szomszédos, Hegedűs Gyula utcai neológ zsinagóga közössége és főrabija, Schöner Alfréd.” Ünnepi sátor híján akartak csatlakozni a ZSILIP közösségéhez. Megtudtuk, hogy nemcsak a húszfős küldöttségnek biztosítottak helyet a sátorban, hanem Schöner főrabbi is csinált kidust, és a ZSILIP vezetőjével, Glitsentsein Smuel rabbiával közösen mondtak egy-egy dróset.

Az antiszemitizmus elől menekültek Amerikába a friss Nobel-díjas tudós nagyszülei

David Julius és Ardem Patapoutian a hőmérséklet és a tapintás érzékelésért felelős receptorok felfedezéséért kapták meg az idei orvosi-életteni Nobel-díjat.

A meleg, a hideg és a tapintás érzékelésének képessége létfontosságú a túléléshez. „Mindennapi életünkben biztosra vesszük ezek érzékelését, de hogyan keletkeznek az idegi impulzusok a hőmérséklet és a nyomás észleléséhez? Ezt a kérdést választák meg az idei Nobel-díjasok” – írták az illetékes bizottság indoklásában.

David Julius molekuláris neurobiológus a csilipaprika csípős, égető érzést keltő alkotóelemét használta egy olyan szenzor azonosításához a bőr idegvégződéseiben, amely hőhatásra reagál. Ardem Patapoutian molekuláris biológus, idegtudós pedig nyomásra érzékeny sejteket használt szenzorok egy olyan új osztályának felfedezésében, amelyek mechanikai stimulációra válaszolnak a bőrben és a belső szervekben.

Ezen átütő felfedezések beható kutatásokat indítottak el, amelyek révén gyorsan bővültek arról szóló ismereteink, hogy az idegrendszer miként érzékeli a hőt, a hideget és a mechanikai ingereket – írták. „A kitüntetettek fontos hiányzó láncszemeket azonosítottak az érzékeink és a környezet közötti komplex kölcsönhatás megértésében” – tették hozzá.

David Julius 1955-ben született New Yorkban, a Kaliforniai Egyetemen, Berkeleyben szerzett PhD-fokozatot, posztdoktori képzésre a New York-i Columbia Egyetemre járt. 1989 óta San Franciscóban professzor. 2010 óta a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja.

Julius korábban így vallott saját zsidó gyökereiről:

„Egy tengerparti brooklyni negyedben nőttem fel, amely olyan kelet-európai bevándorlók lakóhelye, mint a nagyszüleim, akik a cári Oroszország antiszemitizmusa elől menekültek el egy jobb élet reményében.”

Ardem Patapoutian Bejrútban, Libanonban született 1967-ben. Fiaalon Los Angelesbe költözött, a Kaliforniai Műszaki Egyetemen (Caltech) szerzett PhD-fokozatot, San Franciscóban végezte posztdoktori tanulmányait. 2000 óta a Scripps Kutatóintézet munkatársa.

A kitüntetettek 10 millió svéd koronán (352,1 millió forintos összegben) osztoznak. A díjat hagyományosan december 10-én, az elismerést alapító Alfred Nobel halálának évfordulóján adják át, a koronavírus-világjárvány miatt idén is a megszokottnál jóval szerényebb körülmények között.

MTI/Kibic

zettörténet néhány általam fontosnak ítélt témakörét dolgozom fel az utolsó, az ötödik egységben. Bemutatva azokat az érintkezési pontokat, amelyek a harmónia megszületéséhez vezethetnek s inspirálólag hathatnak a követő nemzedékre.

E dolgozatok, előadások külföldi és magyar egyetemeken, konferenciákon hangzottak el, s egybegyűjtve most kerülnek először a judaisztika-hebraisztika diszciplínái iránt érdeklődő olvasók elé.

IZRAELI SZÍNES

Izraelben meghalt Kasztner Rezső gyilkosa

Izraelben 88 éves korában meghalt Zeév Ekstein, Kasztner Rezső gyilkosa – jelentette a Háárec című újság honlapja nyomán az MTI.

Kasztner Rezső a budapesti zsidó mentési bizottság nevében 1944-ben tárgyalásokat folytatott a náci német hatóságokkal, melyeken teherautók, illetve pénz fejében a vidéki zsidók deportálása után a budapesti zsidók megmentését próbálta elérni.

Ekstein az ötvenes években egy időben volt a Sin Bét belbiztonsági szolgálat ügynöke és egy földalatti jobboldali szervezet tagja, amelynek megbízásából 1957-ben háza előtt Tel-Avivban halálosan megsebesítette pisztolyával Kasztner Rezsőt, aki mintegy két héttel később belehalt sebesülésébe.

Kasztner Rezső a második világháború után Izraelben telepedett le, ahol a baloldali Mapaj párt tisztviselője lett, és újságíróként dolgozott. Megölése előtt a jeruzsálemi körzeti bíróság határozata azt mondta ki, hogy Kasztner a háború idején együttműködött a náccal, és „eladta lelkét az ördögnek”.

Lelővése után tíz hónappal az izraeli legfelsőbb bíróság posztumusz felmentette a vádak alól, de kimondta, hogy a háború után több nácinak is segített megmenekülni az igazságszolgáltatástól: vállalta a tanúságtételt az érdekében, miután erre ígéretet tett nekik a vérszomszok idején.

Eksteint és két cinkostársát életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték a gyilkosságért, de 1963-ban kegyelmi úton kiszabadultak. A most elhunyt legfőbb tettes azt állította, hogy egy negyedik társuk is volt, akit azonban nem hallgattak ki.

Kasztner Rezsőnek az Adolf Eichmann-nal, a zsidók Auschwitzba szállításáért felelős tisztviselővel folytatott tárgyalásai eredményeképpen egy vonaton 1684 zsidó elhagyhatta Budapestet. Az utasok előbb Bergen-Belsenben egy külön lágerbe, majd két ütemben Svájcba távozhattak fejenként ezer dollárért. A Kasztner-vonaton menekült meg többek között 40 rabbi, köztük az ismert Joel Teitelbaum szatmári chászid főrabbi, Szondi Lipót pszichiáter, Zsolt Béla és Komlós Aladár írók.

Kasztner megítélése a mai napig vitákat vált ki Izraelben: vannak, akik áru-lónak tekintik, mások az egyik legjelentősebb második világháborús zsidómentőnek tartják. Unokája, Meráv Michaeli közlekedési miniszter, a szociáldemokrata párt jelenlegi elnöke sokat tesz neve megtisztításáért.

Zeév Ekstein

Bizalomépítés címen Izrael 500 millió sékel előleget ad a Palesztin Hatóságnak

Beni Ganc védelmi miniszter és Mahmúd Abbász palesztin elnök megállapodtak több lépésben, amelyek célja a Palesztin Hatóság pénzügyi gondjainak enyhítése és a biztonsági koordináció javítása Izraellel, közölte Ganc.

„Azt mondtam Abu Mázennek (Abbász álneve), hogy mi nem megyünk sehova, és a palesztinok sem mennek sehova. Azért mentem el a találkozóra, hogy bizalmat építsek és megőrizzük Izrael Állam érdekeit, valamint a Palesztin Hatósággal fennálló fontos kapcsolatokat, amelyeket véleményem szerint meg kell erősítenünk” – mondta a védelmi miniszter az ujskelet.live tudósítá-

sa szerint.

Ganc és Abbász ramallahi megbeszélésükön megállapodtak, hogy Izrael több ezer, legális státusszal nem rendelkező, Júdeában és Szamáriában élő személynek fog tartózkodási jogokat biztosítani.

Ganc a sajtótájékoztatón azt mondta, hogy a Júdeában és Szamáriában tartózkodási jogot kapók közé tartoznak mind a Gázai övezetből származó palesztinok, mind más országokból származók, akik házasságot kötöttek a területen élő személlyel. Ez csak felnőttekre vonatkozna, és a releváns biztonsági protokollok szerint hajtánák végre.

Izrael továbbá digitalizálja a pa-

lesztinokra vonatkozó számos engedélykérelmet, hogy racionalizálja, olcsóbbá és könnyebbé tegye a folyamatot.

A Palesztin Polgári Ügyek Bizottságának igazgatója, Huszein al-Seik megerősítette a hírt, mondván, első körben ez 5000 családot fog érinteni.

Ami a pénzt illeti, Izrael 500 millió sékelt (147,5 milliárd Ft) ad a Palesztin Hatóságnak előlegként a zsidó állam által a Palesztin Hatóság nevében beszedett adókból. Az előleget 2022 júniusától kezdve fogják visszafizetni a beszedett adók levonásával. Ezek az adók évente körülbelül kilencmilliárd sékelt tesznek ki.

A megállapodás lehetővé teszi az izraeli kormány számára, hogy hatékonyan kijátssza a 2018-as törvényt, amely előírja, hogy vonja le a mártírok bérét a beszedett adóbevételekből.

Az 1994-ben aláírt gazdasági megállapodás értelmében Izrael évente több tízmillió dollárt utal át a Palesztin Hatóságnak az izraeli kikötőkön áthaladó, palesztin piacokra szánt árukra kivetett adó- és vámkedvezményekre. Az átutalások kulcsfontosságú bevételt jelentenek a készpénzhiánnyal küszködő palesztin kormánynak, bár a politikai viták miatt Izrael a múltban visszatartotta a kifizetéseket.

Ganc azt is megismételte, hogy a kormány ígéretet tett arra, hogy további 15 ezer palesztin számára bocsát ki engedélyt izraeli munkavégzésre. Ezenkívül belement abba, hogy Izrael 1000 építési engedélyt adjon ki palesztin lakosok számára Júdea és Szamária C-körzetében – ez a terület az oslói megállapodás értelmében teljes izraeli ellenőrzés alatt áll.

A mostani találkozó volt hivatalosan az első Abbász és egy izraeli kabinetminiszter között 2010 óta. „Minél erősebb a Palesztin Hatóság, annál gyengébb lesz a Hamász” – mondta Ganc, utalva a Gázai övezet uraló terrorszervezetre. „És minél nagyobb a kormányzóképesége, annál nagyobb biztonságban leszünk, és annál kevesebbet kell intézkednünk.”

Az Izraellel régóta fennálló feszültségek ellenére a palesztin biztonsági erők és a Júdeában és Szamáriában (Ciszjordánia) működő izraeli hadsereg közötti koordináció nagyon szoros, és kulcsfontosságú tényezője a két fél közötti kapcsolatnak.

A palesztinoknál az együttműködés rendkívül népszerűtlen a nagyközönség körében, továbbá palesztin tisztviselők szerint a területükön végzett rendszeres izraeli katonai razzziák, párosulva a több évtizedes sikertelen béketárgyalásokkal, még inkább aláássák a bizalmat.

A mártírok bére

A kneszet 2018 júliusában szavazta meg a törvényjavaslatot, amely lehetővé teszi az izraeli kormánynak, hogy levonja a Palesztin Hatóságtól azt az összeget, amit Abbászék a biztonsági foglyoknak és a támadás végrehajtása közben megölt terroristák családjainak fizetnek.

A törvény 2019 februárjában lépett életbe 138 millió dollárnyi sékel visszatartásával. A Palesztin Hatóság elnöke, Mahmúd Abbász válaszul hónapokig elutasította a teljes adóbevételek összegét, a pénzügyi összeomlást kockáztatva.

A Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) havi bért és egyéb juttatásokat fizet minden Izraelben fogva tartott palesztin fogolynak, függetlenül attól, hogy miért kerültek börtönbe, valamint az izraeli állampolgárok elleni támadások során meggyilkolt terroristák családtagjainak.

2019-ben a Palesztin Hatóság Izraelről kapott adóbevételei a palesztin költségvetés mintegy 60%-át tették ki. A koronavírus-válság miatt tapasztalható nemzetközi finanszíro-

zási instabilitás, valamint a belföldi adóbevételek elapadása miatt az Izraelről kapott összeg a költségvetés jóval nagyobb hányadát tehetné ki 2020-ban.

Izrael biztonságát is veszélyezteti az afgán helyzet

A tálibok számára, akárcsak az általuk korábban befogadott al-Kaida terrorszervezet számára Izrael az első számú ellenség, még Amerika mögött is „a cionisták” hatalmát, befolyását sejtik. Az al-Kaida hónapok óta fokozza antiszemita, Izrael-gyűlölő propagandáját.

Izraelben nagy aggodalommal figyelik, hogy néhány napja Afganisztán egésze lényegében puska- és robbantás nélkül került a legszélsőségesebb iszlamista mozgalom kezébe. Attól tartanak, hogy ismét teret nyer az országban az utóbbi időben megint hangját hallható al-Kaida, a szeptember 11-i terrortámadásokért is felelős szunnita terrorszervezet.

Mose Jálon volt védelmi miniszter egyértelműen kijelentette: Afganisztán tálib kontrollja befolyásolni fogja Izrael biztonsági helyzetét. Az Afganisztán és Izrael közti nagy távolság ellenére az amerikai kivonulás kihatással lesz az USA közel-keleti pozíciójára és Izrael biztonságára – állította a Kibic cikke szerint.

Jeruzsálemi védelmi források a Breaking Defense katonapolitikai lapnak elmondták: a tálibok és az al-Kaida úgy érzik, Amerika legyőzése után „szélesre tárul a kapu” arra, hogy az ország területéről indítsanak terrortámadásokat amerikai és izraeli célpontok ellen, írja a Euronews.

Egy védelmi szakértő „rossz jelnek” nevezte, hogy Amerika „elfut”, és ráhagyja az országot a terrorcsoportok kegyetlenkedéseire. „Ez komoly hatással lesz néhány országra.” Izraelt északra az Irán által finanszírozott Hezbollah, nyugat felől pedig a Gázát uraló Hamász és a Palesztin Iszlám Dzsihad terrorszervezetek fenyegetik folyamatosan.

Amos Jádlin nyugalmazott tábornok, az izraeli katonai hírszerzés volt vezetője szerint nagyon aggasztóak lehetnek az amerikai távozás következményei. „A régió olyan országai, mint Egyiptom, Szaúd-Arábia és Bahrein, amelyek Amerika szövetségeseinek tekintették magukat, most megértették, hogy katonai válság esetén nem számíthatnak az USA-ra.” Könnyen lehet tehát, hogy az oroszokkal vagy a kínaiakkal kötnék szorosabb együttműködést.

A Rágalmazásellenes Liga szerint az al-Kaida évtizedek óta arra használja fel az izraeli-palesztin konfliktust, hogy támogatást szerezzen magának, és zászlaja alatt egyesítse a különböző iszlamista mozgalmakat.

A világűrbe megy a zsidó történelem fontos szimbóluma

Egy Bar Kochba korából származó pénzérmét vinne magával a világűrbe Izrael második asztronautája.

A közel 1900 éves pénzérme nemrég került elő a Júdeai-sivatagban lévő Horror barlangjában, írja a Kibic. Az antik érmén Bar Kochba zsidó szabadságharcosnak, a római megszállók elleni felkelés (i. sz. 132–136) vezetőjének a neve szerepel. Emellett mindkét oldalán a korszak zsidó szimbólumai, köztük pálmafa és szőlőlevél látható.

Az érmét Ejtán Stibbe izraeli üzletember és volt vadászpilóta fogja magával vinni a világűrbe, írja a Kisalföld. Stibbe egyike annak a négy férfinak, aki űrturistaként juthat fel a Nemzetközi Űrállomás (ISS) fedélzetére 2022-ben az Ax-1 misszióban, amelyet az Axiom Space vállalkozás, a NASA és a SpaceX közösen szervez.

Stibbe az Izraeli Régészeti Hivatal holt-tengeri tekeresekkel foglalkozó laboratóriumában tett látogatásakor kapta ajándékba az érmét.

„Magammal viszek az űrbe egy kis táskát, benne olyan tárgyakkal, amelyek különleges jelentőséggel

bírnak számomra. Egyértelmű volt, hogy ezek egyike a zsidó történelem egy szimbóluma lesz” – mondta Stibbe, aki Ilan Ramon után a második izraeliként fog eljutni az űrbe.

Zsidó szimbólumok és kegytárgyak már a múltban többször is eljutottak a világűrbe. Ramon, illetve korábban Jeffrey Hoffman egy kis méretű toratekerest vitt magával. Az amerikai Hoffman többször járt a világűrben, az egyik útja pont chanukka idejére esett, ezért chanukiját, a hagyományos gyertyatartót és egy chanukkai pörgetős játékot, trenderlit is elcsomagolt az űrre. Legutóbb pedig Jessica Meir villantott menőrákkal és Dávid-csillagokkal díszített zoknit a Nemzetközi Űrállomáson.

A Kék-Fehér vezetője, Beni Ganc volt vezérkari főnök

Fotó: YouTube

Történet a szabad akaratról

„Férfiak és nők, gyermekek és aggyastyanok egymás után nyújtották áldásra homlokukat, tartották nyakukat a kés alá, amelyet a rabbi másik keze tartott. És az öreg rabbi végül egymaga nézett farkasszemét saját halálával!” Megrendítő történetet mesél el egy 824 éve történt tragédiáról Szerdócz Ervin újpesti főrabbi az alábbi írásában.

„Ö-való, mi az ember, hogy ismered őt, ember fia, hogy gondolsz rá? (Zsolt 144/3.)

Tényleg, mi az ember? Martin Heidegger filozófus a *Lét és idő* című művében elveti a kérdés adekvát voltát. Azt állítja, nem lehet azt kérdezni: „mi az ember?”, hanem csak azt, hogy „ki az ember?”. A filozófus állítása szerint az ember nem „meglevő”, mint például egy kő, hanem „fellelhető”.

Az ember nem csupán élő, mint egy „élőlény”, hanem „egzisztencia”, amit „magán-kívül-való-állás”-nak nevez. Mit takar a fogalom? Azt, hogy az ember létezésében számon tartja a magán kívül való más létezését, az embertársa létezését. Tulajdonképpen ez az I-ten képére és hasonlatosságára való egzisztencia.

Az ember nemcsak létezés, hanem valamivé válás. És a valamivé válás motorja az akarat. I-tenről kapott szabad akarata!

„Igaz, bizony a rossz ösztön ügyködik bennünk, de igazunk tőled függ, nagy irtalmú, mondd hát nekünk: megbocsátok!”

Ez a Kol nidré-est egyik meghatározó vallási költeményének egyik versszaka, a nagyünnepi liturgia parafrázisa, kulcskérdése. A szerző Rabbi Jom Tov ben Jichák toszafista (középkori talmudkommentátor), a yorki mártír.

Köztudott, hogy ros hasonló a számadás napja.

„Újév napján lesz megírva és a jom kippuri böjt napján lesz megpecsételve.” „Ezen a napon pecsételődik meg, hogy ki él békében és ki szenvedésben, ki szegényedik el és ki gazdagszik meg, ki alacsonyodik le és ki emelkedik fel.”

Az Ö-való mérlegre teszi jó és rossz tetteinket. Mérlegre teszi, hogy rossz ösztönünk uralkodott el rajtunk vagy jó cselekedeteink tanúskodnak érdeklünkben. A 139. zsoltárban ugyanakkor ez áll: „Ö-való, megvizsgáld, ismersz! Te ismered ültetted meg kelmetet, megérted gondolataimat messziről. Jártam és nyugtamat külön-külön megvizsgáld és minden utamat megjegyezted. Még nincsen szó a nyelvemen, bizony, Ö-való, Te ismered már valamennyit. Múlt és jövő közé zártál engem s rám tetted a kezéd.” (139. zsolt. 1-6.)

Nincsen ebben ellentmondás? Az elkezdődött évben aszerint élünk-halunk, annak függvényében, hogy milyenek voltak tetteink a múlt évben. Tehát csak azt kapjuk, amit megérdemlünk. A logika alapján a múlt évben is úgy éltünk, amilyen ítéletet hozott I-ten az előző évi tetteinket mérlegelve. Ugyanazon logika diktálja, hogy nem a szabad akaratunk, nem a szabad választásunk szerint élünk, élünk, hanem I-ten akaratára, ítélete szerint.

Az alapkérdés tehát, hogy van-e szabad akarat, vagy minden determinált, minden megszabott, minden megírt!

Az előbb idézett nagyünnepi imavers már említett szerzőjéhez, Rabbi Jom Tov ben Jichákhöz kötődik egy tragikus szomorú történet. Történet a szabad akaratról.

Angliában, York városában történt 824 éve. Az eseményről részletesen beszámol a 12. századi keresztény történész, William of Newburgh, amint André Schwarz-Bart *Igazak ivadéka* című könyvében is szerepel.

1185. március 11-én York város főpapja, bizonyos Nordhous hatalmas beszédet tartott. A zsidókról beszélt. Gyilkosoknak nevezte őket. Rendkívüli hatása volt a beszédnek. A templomban felkiáltott a nép: „Legyen meg Isten akarat!”

A nép kitódult a templom előtti térre, néhány perccel később „a város zsidó lakosai már számot is adtak bűneikről amaz Istennek, aki püspöke szájával magához szólította őket”. Az általános fosztogatás közepette néhány családnak sikerült egy elhagyott, ódon toronyba menekülnie, amely a város szélén állt.

Hat napig ostromolta őket York megvadult népe. Minden nap a reggeli szürkületben odaállt egy barát a torony elé, s feszületet szorongatva markában, szabad elvonulást ígért azoknak a zsidóknak, akik elismerik bűnüket.

Am a torony „néma és zárt maradt”.

A hetedik napon Jom Tov Lévy rabbi valamennyi ostromlottat összehívta az őrtorony teraszára, és így szólt: „Testvéreim, életünket Istentől kaptuk; adjuk hát vissza néki enkezünkkel, amiképpen németországi hittestvéreink cselekedték.”

A történet így folytatódik: „A férfiak és nők, gyermekek és aggyastyanok egymás után nyújtották áldásra homlokukat, s tartották azután nyakukat a kés alá, amelyet a rabbi másik keze forgatott. És az öreg rabbi végül egymaga nézett farkasszemét saját halálával.” „És akkor siránkozás hallatszott, oly hangosan, hogy elhallatszott egészen a Szent Jakab negyedig...”

A beszámoló vége: „Huszonhat zsidót számláltak össze a torony teraszán, nem számítva a nőstényeket és a kölyköket. Két esztendővel később további tizenhárom találtak a pincében, ahol az ostrom alatt temették el őket; ezek majd mindannyian csecsszopós korúak voltak. Ami a rabbit illeti, még mindig kezében szorongatta annak a törnek a markolatát, amely nyakát átjárta. Ezen kívül más fegyvert nem találtak a toronyban. A rabbi testét nagy tűzre vetették, hamvait sajnálatos módon a szélbe szórták...”

A krónikás félve teszi hozzá: „...úgyhogy be fogjuk lélegezni e hamvakat; illetéknéppen előfordulhat, hogy e parányi gonosz szellemek, legnagyobb meglepetésünkre, valamilyen mérgező nedvet oltanak majd belénk...”

Ennyi a történet. Mi a tanulsága? Van egyáltalán tanulsága?

Hisz az ünnep fennkölt parancsa: „Nézz magadba, tarts bűnvallomást, és rendezd kapcsolatod embertársaidal.” Ez a történet viszont arról szól, hogy a zsidók, akikre gyűlölettel támadtak, inkább meghaltak, mint megtagadták volna az „Egyetlent”.

Miről szól a történet? A hűségéről. A hűségéről, amiről a zsidók bárhol és bárhogy éltek, nem voltak hajlandók lemondani.

A Kol nidré-est végét befejező rész egy kicsiny fohász. Csupán

nyolc sor. Nem is héberül van írva, hanem arameus nyelven, ami azt jelenti, hogy a babilóniai fogságból visszatért zsidók fogalmazták meg. Nem rabbik írták, hanem a Nép. A zsidó nép, a kis, szegény, egyszerű ember. Aki már csak a száműzetés nyelvén tudott könyörögni I-tenéhez. Zsidók, akár mint mi! A nyolc sor nyolc rövid könyörgés a nagy imák végén. Nem zengi kórus, nem is dalolja az előimádkozó. A hagyomány szerint elstutogják, sietve mormolják a zsidók. Mintha félnének, mintha okuk lenne szegyenkezve kimondani a félelmetesen gyönyörű nevet. Mintha félnének, mintha okuk lenne szegyenkezve kimondani a félelmetesen gyönyörű titkot. A titkot, ami benne van az imában, benne van az egész ünnepben. A Mindenható legszébb neve nyolcszor hangzik el. Mint a teremtés hat napja után az I-ten megpihenését jelentő szombat. A Szombat utáni „nyolcadik nap” nem is egy nap! A „nyolcadik nap” az, ami történt a teremtés hét napja után! A nyolcadik nap, az a történelem.

Nem a „Seregek Ura” néven szólítja meg a nép I-tenét, amint azt a proféták tették. Nem Királyunk, Uralkodó néven, ahogyan a rabbik ajánlották. Nem is Atyánk, Királyunk néven, ahogyan a misztikusok. Hanem csendben, szinte félelmetes alázattal rebegjük a nevet:

IRGALMAS

Irgalmas, aki hallgat a szegényekre, hallgass meg!

Irgalmas, aki hallgat a megtört szívűekre, hallgass meg!

Irgalmas, aki hallgat az alázatos lelkületűekre, hallgass meg!

Irgalmas, hallgass meg minket!

Irgalmas, szánj meg minket.

Irgalmas, ments meg minket!

Irgalmas, válts meg minket!

Irgalmas, könyörülj rajtunk, most hamar, mielőbb.

Te, kinek neved is Irgalmas...

Irgalom Izraelnek, nekünk, közönségünknek és egész népünknek. Irgalom Magyarországnak, irgalom a magyar népnek.

A jom kippuri Neila ima végét a sófár hangja zárja le: megnyújtott hangos felismerés: élünk!

Vége a parancs teljesítésének: „Sanyargassátok magatokat”, vége a hosszú böjtnek. Áthat bennünket a remény, hogy I-ten elfogadta megtérésünket, megbocsátotta rossz cselekedeteinket.

Jövőre Jeruzsálemben!

A szédereste is ugyanezzel fejeződik be! A széderest utolsó versszakának üzenete: „Az Úr keze sújtott a halál angyalára!”

ELJÜNK!

„Nem az emberben bízom, és nem anyagra támaszkodom, hanem az eget I-tenére, aki az igaz I-ten!”

ELJÜNK!

Tahina és halva – a szezám ászai

A tahinát számos módon használják fel Izraelben. Salátákra öntik, mártogatós és kenhető formában is árulják. A tahina őrölt, pírított szezámagból készül. E cikkben a halváról, a szezámagból készült édességről is szót ejtünk.

Gasztronómiában jártas felhasználók szerint a legjobb szezámag Etiópiából származik. A viszonylag kicsike ország, Izrael a második legnagyobb felvásárlója az etióp terménynek az óriási Kína mögött. A tahinagyártók a magokat olyan gépeken törlik szét, amelyek úgy néznek ki, mint azok az ősi malomkövek, amelyeket Izrael régészeti lelőhelyein találtak. Lassan őrlik meg a magokat, addig, amíg krémes, vajszerű pasztát

tyák kapcsán. A Talmud szerint semmi sem tiltja, hogy szezámolajat gyűjtsünk meg sábeszkor (és ünnepeken).

Egyéb érdekességek

Gil Marks élelmiszertörténész úgy véli, hogy a tahina valószínűleg először a szezámolaj előállításának mellékterméke volt – és a középkorban önmagában is népszerű étel lett.

A tahina az arab tahn szóból származik, ami őröltet jelent. A héberben az őrlés szónak ugyanaz a gyökere.

Az izraeliek minden évben rengeteg, kb. 50.000 tonna szezámagot fogyasztanak – ennek nagy részét tahinaként.

Halva

nem kapnak. Néhány merész szakács a tahinát a megszokott felhasználási módokon kívül pékárukba, fagyaltba és még italokba is belekeveri.

A tahina ásványi anyagokban és vitaminokban gazdag étel. Egy evőkanál a napi ajánlott tiamin-, B6-vitamin-, foszfor- és mangánmennyiség több mint 10%-át biztosítja, amely fontosak a csontok egészségéhez. A tahina magas kalcium- és antioxidáns-tartalommal rendelkezik, csökkenti a gyulladást, sőt kimutatták, hogy csökkenti az oszteoartritisz (ízületi porckopás) tüneteit is.

A szezámagot évezredek óta termesztik és dolgozzák fel. 5000 évvel ezelőtt Indiában már fogyasztották, majd elterjedt Kínában és a Közel-Keleten. A mai Izrael területén olyan bizonyítékokra bukkantak, melyek szerint már az i. e. 3. században népszerű volt az étel a térségben. Hérodotosz 5. századi római történész egy helyen megjegyezte, hogy Babilóniában a szezámolaj volt az egyetlen olajforma, melyet felhasználtak. A Talmudban is szó esik a szezámolajról, mégpedig a szombati gyer-

Halva

A halva szó számos nyelvben megtalálható, beleértve az indiait, az arabot és a törököt. Az édes, hiltva arab szóból származik, és sokféle édességre utalhat. A zsidó világban azonban a halva szinte mindig szezámag alapú édességet takar.

Az édességet először az Oszmán Birodalomban állították elő, mégpedig a Topkapi palotában. A nyálankosság létrehozására külön konyhát létesítettek, melyet Helvahanának vagy más néven Halva-háznak neveztek el, s ott kísérleteztek a királyi szakácsok. A cukrászok számos cukorka-összetevővel próbálkoztak, beleértve a szezámagot is, mely később a tahin helvasi elnevezést kapta.

Első ízben a román zsidók kóstolták meg az édességet (Románia akkoriban az Oszmán Birodalom része volt), ami aztán hamarosan nagy kedvencé vált. A román zsidók halvára rövidítették le a nevet, később pedig más zsidó közösségeknek is bemutatották, így az hamarosan elterjedt az askenázi konyhákban is.

A zsidó halva 1907-ben jelent meg az Egyesült Államokban, amikor Nathan Radutzky kijevi zsidó bevándorló New Yorkba költözött. A pénztelen migráns Nathannak volt egy kulcsfontosságú képessége: remek halvacukrot készített. Halvát kezdett árulni egy tolokocsiból Manhattanben, a Lower East Side-on. Az 1920-as évek végére elegendő pénzt takarított meg ahhoz, hogy gyárat építsen Brooklynban, ahol halvacukorkákat állítottak elő különböző ízekben és formákban.

Nathannek és feleségének, Raenek négy fia született, akik mind csatlakoztak a családi vállalkozáshoz. Az eredetileg Independent Halvah & Candies néven alapított céget az 1950-es években átnevezték Joyvára, ami Nathan unokájának nevére – Joy – és a halva szóra utal. A halva mellett tahinát is készítettek a virágzó zsidó fogyasztói piacra. A Joyva ma is gyárt tahinát, halvát és más termékeket. Minden hónapban 350 tonna szezámagot használnak fel ízletes finomságaik elkészítéséhez.

Felhasznált forrás:

<https://www.atish.com/fr/Tahina-History-Facts-and-Recipes-for-the-Versatile-Israeli-Food.html?s=ss2>

Miklós Dóri

Roberto Benigni kapta az életműdíjat a Velencei Filmfesztiválon

Roberto Benigni kapta az Arany Oroszlán életműdíjat a Velencei Filmfesztiválon. A 68 éves olasz színész-rendező-forgatókönyvíró tán legismertebb filmje *Az élet szép*, amelyet 1999-ben három Oscar-díjjal is jutalmaztak.

A nézők számára emlékeztetéseket lehetnek további filmjei is, például a Johnny Stecchino, a Pinokkió vagy a Tigris a hóban, illetve a Woody Allen Rómának szeretettel című filmjében nyújtott színészi alakítása.

Benigni a tőle megszokott vitalitással és humorral vette át a díjat, majd köszönetet mondott mindenekelőtt alkotótárs-feleségének, Nicoletta Braschinak, valamint mindazoknak, akik hittek benne.

„Aki ilyen nagy ajándékot kap, amely a szeretet megnyilvánulása mindazért, amit az életében tett, annak első kötelessége hálát adni, ahogyan azt Szent Ambrus mondta. Köszönetet mondok tehát mindazok-

nak, akik a kezdetektől fogva szerettek és egyszerűen hittek bennem, kezdve azokkal, akik az első lépéseimet segítették. (...) Szegény családból származom, a semmiből, csodálatos arisztokrata szegénységből, valódi, de szép szegénységből. Anyai, de annyi ember segített az úton,

amely elvezetett ehhez a csodálatos díjhoz” – mondta Benigni.

A művész 2005 óta nem rendezett filmet, később Dante Isteni színjátékának egyszemélyes színpadi adaptációját mutatta be külföldön és Olaszországban.

Peter Kristof / Euronews

Ezreket bújtatott a világháború alatt, majd a kommunizmus ellen vívott szélmalomharcot Slachta Margit

137 éve, 1884. szeptember 18-án született Slachta Margit, az első magyar képviselőnő, aki első két parlamenti éve alatt elmondott 28 beszédével sokszor kavart vihart a férfiak között. Nyíltan fellépett az erősödő nemzetiszocializmus ellen, és a keresztény értékrend terjesztésével próbálta ellensúlyozni a hitleri propagandát.

Lengyel származású, felvidéki nemesi családban, Kassán látta meg a napvilágot. Lengyelül nemességet (szlachta) jelentő családneve németes írásmóddal, Schlachtaként is előfordul, ő maga álnévként emigrációjában a Nemes nevet használta.

Tanítói, majd német-francia szakos tanári képzésének megszerzése után a Szent Orsolya-rend győri iskolájában, majd a budapesti tanítónőképzőben tanított. 1908-ban belépett a Farkas Edit által akkor alapított első magyar női szerzetes kongregációba, a Szociális Missziótársulatba, és elvégzett egy berlini „munkásnőitkari” tanfolyamot.

1915-ben szociális iskolát nyitott, ettől az évtől szerkesztette a *Keresztény Nő* című katolikus egyesületi lapot, amely 1918-ban már *Magyar Nő* címmel, a *Keresztény feminizmus lapja* alcímmel jelent meg.

Ugyanabban az évben tagja lett a Keresztényszocialista Néppártnak, október végén saját mozgalmat alapított Keresztény Női Tábor néven, s benyújtotta a missziótársulattal kidolgozott, a női választójogra vonatkozó elképzeléseit.

1920-ban a választást megnyerő Keresztény Nemzeti Egyesülés Pártja (KNEP) színeiben szerzett mandátumot. Magyarország első parlamen-

ti képviselőnője két év alatt elmondott 28 beszédével sokszor kavart vihart a férfiak között.

Tevékenysége nem volt ellentmondásokról mentes, hiszen az árdragítók ellen hozott bottörvény mellett érvelt, sőt e büntetésnek nőkre való kiterjesztését is sürgette, mondván: „nem létezhetik olyan gyenge ember, még egy haldokló sem, akinek a botbüntetés valamilyen alakban kiszolgáltatható ne volna”.

Rá is ragadt, méltánytalanul, „a bottörvény anyja” bélyeg, amit 1947 után nagy előszeretettel emlegettek politikai ellenfelei.

Mandátuma lejártakor, 1922-ben rendfőnöke, Farkas Edit megtiltotta, hogy induljon a választásokon, majd társulatából is kizárta. Slachta 1923 májusában saját rendet alapított: kis megszakítással 1963-ig főnöknője is maradt a Szociális Testvérek Társaságának, ahol napjai az öltözetük alapján szürke nővéreknek nevezett közösség irányításával teltek.

Az 1930-as években a munkásnők megszervezésén fáradozott, 1933-

ban létrehozta a Szentlélek Szövetséget, 1937-ben Katolikus Női Szociális Képző elnevezéssel szociális munkás-oktató intézetet nyitott. Nyíltan fellépett az erősödő nemzeti-szocializmus ellen, világnézeti kurzusokkal, a keresztény értékrend terjesztésével próbálta ellensúlyozni a hitleri propagandát.

A második világháború idején kiállt a jogaitól megfosztott zsidóság mellett. 1941 telén a Keresztény Női Tábor nevében a munkaszolgálatosok érdekében megfogalmazott petíciókkal bombázta a hatóságokat, s ugyancsak 1941-ben tiltakozott a körösmezei deportálás ellen is.

1943-ban, a szlovákiai zsidók deportálásának megkezdésekor egyenesen a Vatikánba utazott, hogy XII. Piusz pápát rábírja a cselekvésre. Magyarország német megszállása után több ezer embert bújtatott a rend házaiban, köztük Heltai Jenőt, Márkus Emiliát, Gyarmati Fannit (Radnóti feleségét) és Rusznyák Istvánt, az MTA későbbi elnökét.

A háború után, 1945-ben pártok nélküli jelölteként ismét nemzetgyűlési képviselőnek választották, a 409 fős parlament megalakulásakor másodmagával alkotta az ellenzékot. A királyság államformájának megszüntetését csak népszavazás révén tartotta törvényesnek, ezért 1946. február 1-jén egyedül voksolt a köztársaság kiáltása ellen.

1947-ben a kékcédulás választásokon a Keresztény Női Tábor programjával jutott be az Országgyűlésbe, ahol antikommunista nézeteivel hamarosan ellehetetlenült. Felszólalásait sértő közbekiabálások kísérték, 1947-ben hatvan napra ki is zárták, ugyanakkor az ellenzéki képviselők így méltatták: „az egyetlen férfi a parlamentben”.

Utolsó felszólalását 1948. június 16-án tartotta az egyházi iskolák államosítása ellen. Amikor a törvény elfogadása után a kormánypárti képviselők a Himnusz eléneklésével fejezték ki örömeiket, úgy maradt, hivatkozva a Zsoltárok könyvére: „Elnyomóink dalt követeltek tőlünk, de mi azt tartottuk, száradjon el inkább a nyelvünk.”

Tiltakozó gesztusa miatt mentelmi eljárás indult ellene, s a bizottság – mivel súlyosabb büntetésre nem volt módja – egy évre kizárta az Országgyűlésből.

Újabb intő jel volt számára, hogy „a fordulat éve”, 1948 végén a kommunisták letartóztatták Mindszenty bíborost, a magyar katolikus egyház fejét, majd koncepciók perben életfogytiglani börtönre ítélték.

A rendíthetetlen Slachta, aki 1949 elejétől már a domonkos nővérek zárdájában rejtőzött, még ezután is kitartott. Beadta indulási kérelmét az 1949-es választásokon, de csak a május 15-i szavazásra mert elmenni. A fenyegető letartóztatás elől június 22-én éjszaka hűgával egy szénászekéren Ausztriába menekült.

Az Egyesült Államokban telepedett le, ahonnan Nemes Margit néven levelezett Magyarországra. A Szabad Európa Rádióban időnként Nemes Borbála néven hallatta szavát. Az idős, megfáradt asszony a politikától fokozatosan visszavonult, de próbált segíteni az 56-os menekülteknek.

Slachta Margit 1974. január 6-án a Szociális Testvérek Társaságának egyik rendházában hunyt el Buffalóban. Sírja a nyugat-virginiai Berkeley Springsben, az Alba Regia-kápolna attemplomában van.

A vészkorszak alatti zsidómentő tevékenységéért 1985-ben Izrael a Világ Igazainak sorába emelte, 1995-ben a Magyar Köztársaság Bátorágért érdemjével tüntették ki. 2010-ben róla nevezték el a budai alsó rakpart Árpád híd és Margit híd közötti szakaszát.

Németh Takács Henrietta /
Körkép.sk

Felavatták Hollandia első holokauszt-emlékművét

A koncentrációs táborokban meggyilkolt több mint 102 ezer áldozat neve szerepel azon az emlékművön, amelyet Amszterdamban avatott föl Vilmos Sándor király. A létesítmény falainak formája négy héber betűt ábrázol, amelyek összeolvasva az „emlékü” szót adják ki – írja a mzshisz.hu az MTI és az index.hu nyomán.

Vilmos Sándor holland király felavatta Hollandia első nemzeti holokauszt-emlékművét, amelyen a koncentrációs táborokban meggyilkolt több mint 102 ezer áldozat neve szerepel. Az emlékművet *Daniel Libeskind* lengyel származású amerikai zsidó építész tervezte a holland Auschwitz-bizottság felkérésére.

A mű 102 ezer tégláján egy-egy olyan zsidó, roma, szinti áldozat neve olvasható, akiket Hollandiából deportáltak náci koncentrációs táborokba a második világháború idején. További ezer, felirat nélküli téglá pedig az ismeretlen meggyilkoltakra emlékeztet. Falainak formája az „emlékü” szó héber megfelelőjének négy betűjét adja ki.

„Az az érzést erősíti, hogy ők valóban léteztek” – mondta *Hetty de Roode*, akinek szülei és két testvére halt meg a táborokban. Őt egy család bújtatta Hollandia északi részén, ezért maradhatott életben.

„Ez sötét lapja hazánk történetének. Arra kényszerít bennünket, hogy megkérdezzük: lehetett-e volna többet tenni azért, hogy megakadályozzuk. S hogy tudatban legyünk annak: az antiszemitizmus még napjainkban is létezik” – hangoztatta *Mark Rutte* holland kormányfő.

Fotó: MTI/API Peter Dejong

Ausztriában megduplázódott az antiszemita túlkapások száma

Ausztriában 2021 első félévében megduplázódtak az antiszemita túlkapások az előző év hasonló időszakához képest, derül ki a bécsi Izraelita Hitközség (IKG) legfrissebb jelentéséből.

A jelentés szerint a januártól június végéig terjedő időszakban idén 562 ilyen esetet jelentettek, míg tavaly ez a szám 257 volt az első félévben. Az incidensek jelentős többségének hátterében a koronavírus-járvány, illetve a közel-keleti konfliktus áll.

Az antiszemita megnyilvánulások több mint felét (331) sértő magatartásformák, illetve szóbeli gyalázások teszik ki. Ezen túlmenően 154 esetben olyan internetes tartalmakat jegyeztek fel, amelyek nyilvános antiszemita szidalmakat, üzeneteket hordoznak. A bejelentett esetek listáján 58 rongálás, 11 fenyegetés és 8 tényleges fizikai bántalmazás szerepel.

Nagy részüket (244) a jelentés szerint szélsőjobboldali politikai indítatásból követték el, ugyanakkor 71 esetben muzulmán hátteret azonosítottak be. Az utóbbi csoport elkövetői agresszívabb magatartást tanúsítottak, mint szélsőjobboldali társaik.

Baloldali motivációval 100 túlkapást regisztráltak, míg 147 incidenst nem tudtak egyértelműen besorolni.

„Ha az antiszemitizmus ellen nem ott küzdünk, ahol az szavak formájában megjelenik – a villamoson, az iskolában, a stadionban vagy éppen a Facebookon –, akkor a szavak nagyon gyorsan tettekké válhatnak” – jelentette ki Oskar Deutsch, az IKG elnöke. Hozzátette: az Izraelt érintő, illetve a koronavírus-járvánnyal összefüggő antiszemita összeesküvés-elméletek és a holokauszt bagatellizálása ellen összartársadalmilag kell fellépni.

Karl Nehammer belügyminiszter is reagált a frissen publikált adatokra. „Az antiszemitizmus elleni harc része az osztrák identitásnak, és [a harc] országunk történelmi felelőssége is” – jelentette ki a tárcavezető.

atv.hu/MTI

APRÓ- HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogorrgyűjtés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Mindennemű régiséget vásárolok díjtalan kiszállással. Teljes lakaskiürítéssel! Híradástechnikát, bakelitlemezeket, bútort, könyvet, kerámiát, porcelánt, bronztárgyakat, órákat, kitüntetést, papírrégiséget, pénzeket, játékokat, (retro tárgyak előnyben). Pintér Nikolett, 06-1/466-8321, 06-30/973-4949.

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, postai képes levelezőlapot. 0620/522-5690, 061/322-8439.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. 06-70-505-5620, www.jung-oras.hu

Életjáradéki szerződést kötne középkorú, leinformálható vállalkozó. Hívjon bizalommal: 06-70-7777-005.

Gyógyszer- és MRI-támogatás

Továbbra is igényelhetnek esetenkénti támogatást szociálisan rászoruló betegek az alábbiakhoz:

Időnként szükségessé váló, az átlagosnál drágább gyógyszer beszerzése. Drágábbnak tekintjük a kb. 5.000 és 50.000 Ft közötti gyógyszert, minden esetben az igénylő jövedelméhez viszonyítva.

Magánorvosi MRI-vizsgálat elvégzése rosszul állapotú daganat kiderítése, ha az állami egészségügy csak későbbi időpontra tudja vállalni.

Részletesebb tájékoztatás a következő telefonszámon: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

NAPTÁR

Október 22., péntek	Chesván 16.	Gyertyagyújtás: 5.25
Október 23., szombat	Chesván 17.	Szombat kimenetele: 6.28
Október 29., péntek	Chesván 23.	Gyertyagyújtás: 5.13
Október 30., szombat	Chesván 24.	Szombat kimenetele: 6.17

Múlt-kor

A szlovák kormány bocsánatot kért a Zsidó kódex miatt

Eduard Heger kormányának miniszterei nyilatkozatot fogadtak el az ún. Zsidó kódexszel kapcsolatban, amely 80 évvel ezelőtt faji hovatarozásuk alapján megfosztotta a zsidókat emberi és polgári jogaiktól, továbbá lehetetlenné tette számukra a művelődést és a szabad társadalmi érvényesülést.

„A Szlovák Köztársaság kormánya erkölcsi kötelességét érzi annak, hogy nyilvánosan sajnálatát fejezze ki azon büntett kapcsán, amelyet az akkori államhatalom követett el.

Konkrétan az 1941. szeptember 9-én elfogadott gyalázatos rendelkezésről van szó, amely a zsidó származású polgárok számára korlátozta az alapvető emberi jogokat és a szabadságukat” – áll a nyilatkozatban.

A Zsidó kódex nemcsak a polgári, vallási és társadalmi jogokat korlátozta, hanem a zsidók tulajdonjogi helyzetével is foglalkozott. A kódex legterjedelmesebb részében ugyanis a zsidó tulajdon „árja” tulajdonba való átruházásának leírása szerepel.

A kormánytagok a nyilatkozatban elítélték az akkori államhatalom döntését, és mély megbánást tanúsítanak a felett a tragédia felett, amely ártatlan áldozatokra sújtott le. „A Zsidó kódex elfogadásának 80. évfordulója kapcsán magunkba szállunk azon büntettek miatt, amelyeket a polgártársaink ellen követtek el, és amelyek a haláltáborokba való deportációkban csúcsosodtak ki.”

A miniszterek meggyőződése szerint csak a sokszínű, demokratikus társadalom képes garantálni az emberi és a polgári jogok betartását, az elfogadott nyilatkozatra pedig úgy tekintenek, mint a szabad és demokratikus Szlovákia kötelezettségvállalására, miszerint a törvényt soha nem szabad felhasználni a polgárok leggyilkoltatására. A miniszterek egyúttal tiszteletüket fejezték ki azok iránt, akik ellenálltak zsidó polgártársaik üldözésének, ezzel saját életüket és szabadságukat kockáztatva.

A Zsidó kódex 270 paragrafust tartalmazott, és az egyik legterjedelmesebb jogi előírás volt, amelyet 1939 és 1945 között Szlovákia területén fogadtak el. A Zsidó kódex Európa legkegyetlenebb zsidótörvényei közé tartozott.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujélet@mzshisz.hu

Főszerkesztő:

Kardos Péter

Olvasószerkesztő:

Gábor Zsuzsa

Kiadótulajdonos:

Mazsihisz

Előfizetési díjak:

Belföldön: 1 évre 4800 Ft

Külföldre 6800 Ft/év

USA és Izrael: 7500 Ft/év

Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.

OTP bankszámlaszám:

11707024-22118480

OTP SWIFT kód:

(BIC) OTPVHUB

IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000

Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üz-

letég, előfizethető a kiadónál.

Postacsekk: 11707024-22118480

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:

WolfPress Nyomdaipari Kft.

Nyomdai munkák:

mondAt Kft., www.mondat.hu

Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

SPINOZA ZSIDÓ FESZTIVÁL

Mózes és Jézus Pesten

Van egy bájos, mulatságos alapötlet, egy passzentes váz, amire csak rá kell rakni az anyagot, és magától tud működni. Nevezetesen, hogy Mózes is, Jézus is éppen ugyanaznap eljön a mennyek országából, szóval visszatérnek ausgetippelt Magyarországra, hogy megtapasztalják, hogyan élnek ők és tanítványaik az emberek emlékezetében. És persze: melyikük volt sikeresebb?

Ebből és ezzel indul a darab, mármint hogy a Margit híd futóverseny miatt lezárva, átkelni viszont kell, az egyik szétválasztja a vizet (mi az egy Mózesnek?), a másik pedig megindul, csak úgy, a víz színén (mi az egy Jézusnak?). Természetesen erről föl ismerik egymást. Tekintsünk el attól az apróságtól, hogy mindketten állóvízen szereztek tapasztalataikat.

A mókás, még ha nem is elsődleges frissességű jelenet a rendező csavar egyet: a darabindításakor az erkélyről instruálja két felkészületlen, helyenként bizonytalan szövegutadást színészt – vagyis a helyzet is emlékeztet valamire. (Hófehérke és a hét elgyötört törpe – felvétel előtti próba a rádióban.) Schneider Zoltán vén Mózesese folyamatosan dühösködik, hogy tömredék parancsolatát, tiltását semmibe veszik, pedig mennyit lejszolt a megalkotásukkal, és a hálátlanok még a nevére is alig emlékeznek. (Mert ugye nem is emlegetik, bezeg az istenfiút mennyiszert!) Makranczi Zalán mint (krisztusi korú) Jézus türelemmel és szeretettel közelíti meg a kérdéseket, és ma-

Schneider Zoltán és Makranczi Zalán

gyarazgatja, hogy a túl sok tiltás helyett az ő toleránsabb szemlélete nagyobb népszerűséget ért el és így tovább, jobb volt a marketingje. Közben szépen beöltöztnek az ő- meg újszövetségi próféta jelmezeibe. (Nagyon jók. Kösz, Veréb Dia!)

Röpke félóra az egész, a jelenet pezseg, mert bár a kérdéseket vagy fölteszik az emberek, vagy nem – de a riposztok humora a jellemebből fakad. A néző a kérdéseken és a válaszokon kacag, de valójában saját fiatalabb önmagán, hiszen gyerekként akár föl is tehetne volna ugyanezeket a kérdéseket, de nem tette, mert például hinni kényelmesebb volt. Itt a rendező (a valódi), aki eddig a pontig beleszólt a játék menetébe, most

szünetet rendel el, mert utána már következik a valódi előadás.

Az összefoglaló és a szövegek szerint ekkor egy éles eszű újságíróval ülnek le kávézni, aki felvilágosítja őket, hogy milyen is az az ország és város, ahol most vannak. A néző reménykedik, hogy ismét rengeteg kacagás következik. Szép hazánk (melyről kimondatott, bár az alaptörvénynek még a módosításába sem került bele, hogy bokréta Isten kaplóján) tényleges helyzetét, ellentmondásos mivoltát rengeteg poén és keserű vicc születt, próféta legyen a talpán, aki kapásból megérti. Az efféle poénokat, vicceket profi kabaretisták hosszú sora csiszolta, Benedek Tibor például (nem elütés, mert BT mondta így!), Salamon Béla, Rátóczy, Kellér, és persze a csúcsok csúcsa: Hofi. Pontosan tudták, egy poént hogyan kell dobni, hogy a levegőben robbanjon, mint a tűzijáték-bomba. Mi a késleltetés trükkje, mi az a szívdobbanásnyi szünet, amikor a néző már a fejében hallja a még ki nem mondott csattanót. Nehezen megszerezhető szakmai tudást követel ez, a színész és a közönség között húzódo szikra teremti meg.

A második darabrészen az addig kitűnő Schneider és Makranczi csak időnként kérdező, majd a választ meghallgató untermann. De kérdéseikre nem frappáns riposztokat kapnak, hanem súlytalanul elvesző morzsákat az abszurd magyar valóság-ról, meg néhány koros alapviccet a pesti zsidó folklórból. A műsornak ezt a részét politikai kabarének szánta a szerző Sándor Anna és dramaturg munkatársa, Fabacsovics Lili. És lehetett volna!

De nem egészen jött össze. Czeizel Gábor rendezése tökéletesen működik, amíg embereket kell összehozni, helyzetbe állítani. De amikor a szövegben kabaré-poénnak, bohózat masinának (szörnyű kimondani is: némi ripacsériának) kellene kirobbantani a nézők nevetését... Ezt a Vidám színpadi nagy ósok tudták, és közülük él még néhány utolsó mohikán – színész is, rendező is –, aki eleve, valódi poénokkal szikrázó jelenetét pofozhatná a kávézás közben folyó trilogust. A végén – nem egészen indokoltan – elhangzik Szezilongyi Melitta búcsúja Budapesttől (Egy szerelem három éjszakája). Aminek két sora (Itt entúl mindig csak sötét lesz...; Tündöklés a boldog keveseknek) ugyan közállapotaink kritikája, de azt se feledjük: Melitta, a bíró felesége elme, búcsúzik a régi életüktől, amelynek – a „boldog kevesek” egyikeként – élvezője volt. Vagyis a dal itt sehova nem illik.

Talán nem túl eretnek a gondolat: a következő előadásig van még pár nap. Esetleg lehetne változtatni ezen a második részen.

Ann Silberberg/Sándor Anna: Mózes és Jézus Pesten

Rendezte: Czeizel Gábor
Szereplők:
Mózes: Schneider Zoltán
Jézus: Makranczi Zalán
Újságíró: Zsolnai Júlia

Bedő J. István

Izraeli–albán kulturális fesztivál Tiranában

Albánia – az egyetlen ország, amely megvédte az egész zsidó közösséget, és az egyetlen, ahol több zsidó él a holokauszt után, mint korábban – szeptemberben izraeli kulturális fesztiválnak adott otthont fővárosában.

Izrael és Albánia idén ünnepli a két ország közötti diplomáciai kapcsolatok létrejöttének 30. évfordulóját. A tiranai izraeli–albán kulturális fesztivál a két ország, valamint az albán és a zsidó nép történelmi kapcsolatai jegyében számos zenei, művészeti és irodalmi eseményre invitálta az érdeklődőket.

A több mint egyhetes rendezvénysorozat művészeti vezetője és egyik szereplője Almira Elmiri albán–magyar zongoraművész volt, akinek játékát az izraeli közönség is többször hallhatta.

Az izraeli művészet és a zsidó kultúra világszerte értékes kincsei így jobban jelenhetnek Albániában és más balkáni országokban. És fordítva: Albániából és a tágabb régióból származó csodálatos kulturális örökség és kortárs kreativitás még inkább hozzáférhetővé válik az izraeli közönség számára – mondta Almira Elmiri köszöntőjében.

Azáltal, hogy összehozza az izraeli és az albán kultúrát és örökséget, a fesztivál hozzájárul a kultúrák és a generációk közötti párbeszédhez, és nagyon fontos a tolerancia és a sokszínűség ápolása érdekében megosztott kihívás részeként – tette hozzá.

A fesztivál egyedülálló kezdeményezést jelentett az albán, illetve a szélesebb balkáni kulturális színtéren. Az idei résztvevők között fellépett Asi Matathias neves izraeli hegedűművész, akinek nagyszülei Albániában találtak menedéket, az Izraeli Klezmer Zenekar, Nitzan Bartana hegedűművész, Suzana Türku albán karmester és a Berlini Filharmonikusok Kvartettje.

Az egyhetes program részeként a Lake Parkban izraeli filmvetítés várta az érdeklődőket, míg a Teréz anyáról elnevezett tér kulturális rendezvényeknek és koncerteknek adott otthont, illetve egy különleges irodalmi esemény részeként Amos Oz izraeli író és a Jeruzsálem-díj 2015. évi nyertese, Ismail Kadare albán szerző művei szerepeltek.

Az albánok és a zsidók kapcsolata egyedülálló, nemcsak a közös múltunk, hanem a jelen miatt is – nyilatkozta Avital Leibovich nyugalmazott alezredes, aki az izraeli Amerikai Zsidó Bizottság igazgatója, tagja a fesztivál igazgatótanácsának, és tavaly júniusban ő volt az első izraeli, aki megkapta Albánia második legmagasabb nemzeti kitüntetését.

A hasonlóságok közöttünk nagyobbak, mint a különbségek, és a művészet az emberek közötti kapcsolatok erősítésének eszköze.

Az izraeli–albán fesztivál a Shalom Center jóvoltából, illetve Albánia kulturális és külügyminisztériuma, Albánia önkormányzata, Izrael tiranai nagykövetsége, az Amerikai Zsidó Bizottság és az Amerikai Zsidó Kongresszus támogatásával jött létre.

shalom.al/ujkeletlive

SPÁNN GÁBOR

Naplómnak

A zsidó viccek archetípusa évtizedeken át általában úgy kezdődött: két zsidó ül a vonaton...

Hát ezt most nem lehet elmondani, mert két zsidó nem ül a vonaton, mert fél a vírustól. Úgy sem lehet kezdeni, hogy két zsidó találkozik a zsinagógában, mert ez a legkritikább. Legyünk tárgyilagosa: találkoztam rég látott zsidó barátommal az utcán, és ahelyett, hogy azt kérdezte volna, hogy vagyok én, a feleségem, a fiam, mintegy Szilágyi Gyurit utánozva azt kérdezte tőlem: Hanyas vagy?! Mondom neki: 38-as. Erre ő: Akkor ugye Pfizer vagy? Belőlem akaratlanul kiugrott: És te? A válasz: Hát én meg Moderna.

Ha két évvel ezelőtt valaki azt mondta volna, hogy Sinopharm, biztos azt kérdeztem volna, hogy ott milyen állatot tenyésztenek. Vagy ha azt hallom, AstraZeneca, rögtön megkérdezem, hogy ki a dobosa. Valószínű Önök is észrevették, hogy ma már nincs más téma az emberek között, mint ez az átkozott Covid. Nem tudom, észrevették-e, de senki nem panaszkodik influenzára, hasmenésre vagy reumára. Egyetlen betegség vette át az uralmat gyarló testünk fölött. Már-már vártam, mikor jön ki a recept, hogy minden orvost virológussá kell átképezni. Ebben mindenestre szakértő már mindenki. Kezdve onnan, hogy az ügyeskedők már az első hullám alatt is ismertek olyan titkos oltóponthoz, ahol nagy pénzért regisztráció nélkül lehetett vakcinát kapni, vagy ha a kedves vevő azt igényelte, oltás nélküli védettségi igazolványt. És ahogy Müller Cecília elvette gyerekeinktől a nyunyókat, úgy a vírus tőlünk, felnőttektől kimondatlanul is elvette a közös szórakozás, a színház, a mozi örömeit. Én megbocsátottam az elhíresült Weinstein úrnak még azt is, hogy a függetlenség napján erőszakolta meg a Szabadság-szobrot, mert az általa készített sorozatokkal elviselhetővé tette a szobafogságom. Egyik hülye sorozatot néztem a másik után, és amikor a végére értem, kezdtem ugyanazt előlről. Mentősekre szolgálok, hogy emellett nem felejtettem el szombat délutánokként ismétlődően olvasni peszachtól ros hásanáig az Atyák Könyve soros szakaszát.

Kedves Olvasóim! Senkit nem akarok befolyásolni abban, hogy az intim szféráját mivel aranyozza be, de úgy gondolom, használjuk ki a két vírus közti rést, és próbáljunk végre – ameddig lehet – normálisan élni!

Abban az előnyös helyzetben vagyok, hogy több mint 4000 könyv tölti be a könyvtáramat, tehát van mit olvasni is. De figyelem! Még véletlenül sem nyúlók Camus Pestséhez vagy Robin Cook Vírusához. Ha olvasunk, az legyen vidám, életkedvet adó. Ne szégyelljünk hozzányúlni romantikus klasszikusokhoz sem, például Karinthy vagy a legkisebb növésű és egyik legnagyobb magyar humoristánk, Királyhegyi Pál valamelyik könyvéhez.

Apropó Királyhegyi... Még a 60-as években magam is hallottam az anekdotát: A talaj menti humorista állandó Fészek-járó volt, és ott értesült arról, hogy egyik kedves színész ismerőse a közelmúltban meghalt. Megkérdezte a hírhozót:

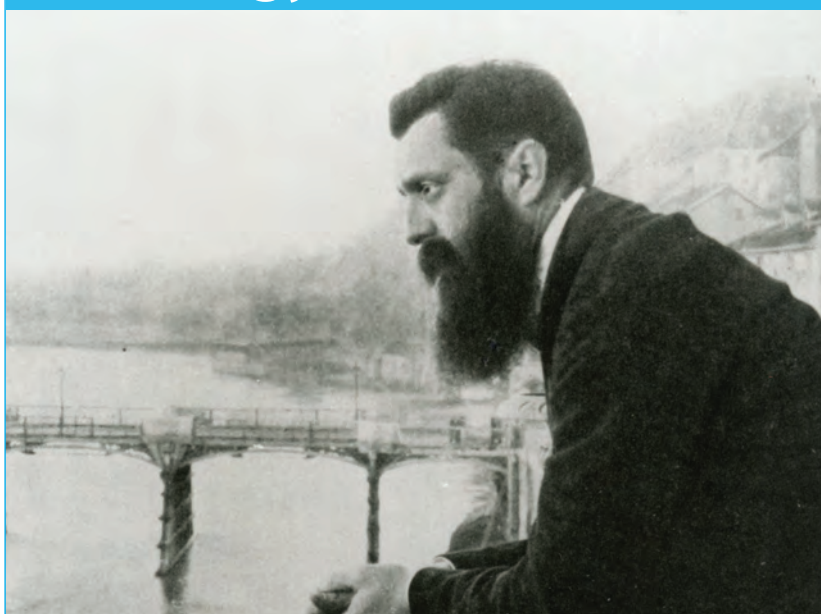
– És hány éves volt a drágám?

– 83.

– Na akkor egy szava sem lehet...

Én amikor e sorok megjelennek, ha a Teremtő is úgy döntött, ugyan csak 83 vagyok, és ezután közlöm, hogy élek, íme, írok, és hogy az esetleges lehallgatóimat is megnyugtassam: időnként szavam is van.

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,

a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan

E-mail: legacy@kh-ua.org.il

Telefax: +972-4-6263636

Mobil: +36-30-7154136, 70-9330068

